

Заштита животне средине између загађења, заштите и законске регулативе

Предраг Илић, Зоран Говедар, Војислав Тркуља

Сажетак: Загађење животне средине велики је проблем за све земље свијета, а нарочито земље у развоју. Животна средина је у нашој земљи веома угрожена, што се и манифестује кроз загађење ваздуха, вода, земљишта, али и повећањем присуства буке и јонизујућег и нејонизујућег зрачења. Заштита животне средине је област од великог интереса за грађане и надлежне органе, нарочито у перспективи европских интеграција и изазов је за органе власти сваке државе. Рјешења проблема у области животне средине су међу најважнијим питањима у оквиру преговора за прикључење Европској унији (ЕУ). У овом поглављу обрађују се прописи ЕУ и Републике Српске, са анализом стања у различитим областима животне средине. Обавеза Босне и Херцеговине и Републике Српске јесте да имплементирају наведене прописе у национално законодавство. У процесу наведене имплементације велики проблем управљања животном средином представљају преузимање и примјена прописа јер на то утичу многобројни фактори, као што су: степен индустријске развијености, национална политика, финансијска ситуација, недостатак лабораторија и обученог особља и сл.

Кључне ријечи: Законодавство, Република Српска, животна средина

Цитирање: Илић П, Говедар З, Тркуља В (2023) Заштита животне средине између загађења, заштите и законске регулативе. У: Илић П, Говедар З, Пржуљ Н (уредници) Животна средина. Академија наука и умјетности Републике Српске, Бања Лука, Монографија LV:1–42

Cite as: Ilić P, Govedar Z, Trkulja V (2023) Environmental protection between pollution, protection and legislation. In: Ilić P, Govedar Z, Pržulj N (eds) Environment. Academy of Sciences and Arts of the Republic of Srpska, Banja Luka, Monograph LV:1–42

1.1. Увод

Заштита животне средине обухвата проналажење рјешења за сљедеће проблеме: климатске промјене, киселе кише, отпад, управљање хемикалијама, загађење вода, загађење ваздуха, буку, заштиту дивљег животињског и биљног свијета и заштиту од јонизујућих и нејонизујућих зрачења, али и за друге сличне појаве (Живковић 2014). У XX вијеку, због убрзаног, једностраног и неконтролисаног технолошког развоја, великог исцрпљивања природних ресурса, пораста броја становника на Земљи, недовољног знања о животној средини и непоштовања еколошке етике, у природну средину емитоване су велике количине отпада и других загађујућих материја, деградирајући је у великој мјери (Ђуковић и Бојанић 2000; Илић и Максимовић 2021). Промјене управљања природним ресурсима настале су као посљедица све већег угрожавања животне средине, нарочито у другој половини двадесетог вијека. Тако је управљање шумским екосистемима из монофункционалног постепено прихватило мултифункционални концепт са све израженијим општекорисним функцијама шума (Govedar i Krstić 2016). Такав тренд настављен је и у XXI вијеку и сваким даном се животна средина загађује усљед развоја индустрије, саобраћаја и других дјелатности којима се човјек бави (Стојановић Бјелић и сар. 2022).

Неизмијењене и очуване природе све је мање, а зоне човјекове активности непрестано се шире и у њима услови живота и рада престају да задовољавају најосновније захтјеве уобичајеног живљења (Илић и Максимовић 2021). Проблем загађења животне средине присутан је и на глобалном нивоу и у Републици Српској. Република Српска, као и друге земље у транзицији, суочена је са низом проблема у области заштите животне средине (Илић и сар. 2013а). Висок ниво загађења земљишта (Ilić et al. 2020; Stojanović Bjelić et al. 2021; Ilić et al. 2021a, 2021b, 2021c, 2021d; Ilić et al. 2022), ваздуха (Илић и сар. 2008а, 2008б; Илић и Јањуш 2008; Илић 2009; Илић и сар. 2010; Gašić et al. 2010; Trkulja i sar. 2010; Lammel et al. 2010а, 2010б, 2011; Илић 2015; Ilić et al. 2018, 2019, 2020; Илић и Максимовић 2021; Radović et al. 2022; Ćirišan et al. 2023), воде (Trkulja 2006; Ilić et al. 2021а, 2021б), велике количине отпада (Ilić i sar. 2007; Nešković Markić et al. 2019; Нешковић Маркић и сар. 2021) и свеприсутно загађење буком (Илић и сар. 2012; Јањуш и сар. 2017а, 2017б; Илић и сар. 2017; Ilić et al. 2018а, 2018б, 2018с, 2018д, 2018е; Божић и сар. 2018; Faroog et al. 2020, 2021; Вожић et al. 2020; Ilić et al. 2021е; Стојановић Бјелић и сар. 2022) проблеми су са којима се сусреће Република Српска. Неки од њих су, као и у сусједним земљама, резултат општих друштвених и економских околности без чије претходне промјене није могуће ни

рјешавање тих проблема животне средине. Стање животне средине условљено је разним факторима. Ниво економске развијености, карактер привредне структуре и посљедице транзиционих мјера опште су околности које снажно утичу на стање у области животне средине и начине и могућности рјешавања. Није вођено рачуна о одрживости економског и инфраструктурног развоја и питањима заштите животне средине није се придавао већи значај. Заштита животне средине у великој мјери је посматрана као луксуз који није могуће приуштити и приоритет је дат политичкој стабилности, економском развоју, повећању запослености и сл. (EAS-BIH 2017). Дио проблема у области животне средине сигурно је резултат слабости различитих субјеката у систему заштите животне средине и утицаја супротстављених интереса појединих интересних група (Тодић 2012; Илић и сар. 2013а), што је случај како и на глобалном нивоу, и у Републици Српској. Значајни приједлози за рјешење питања о заштити животне средине дефинисани су у бројним стратешким документима који дају смјернице за одрживи развој природних ресурса, као што су на примјер шумски екосистеми (Караџић и сар. 2011). Међутим, бројни циљеви и мјере који се истичу као приоритетни за очување шумских екосистема, па тако и унапређење стања животне средине, нису реализовани.

Циљ поглавља је да обради кључне прописе из области заштите животне средине. Одређени прописи свјесно су изостављени, јер су мање значајни за Републику Српску. Због обимности Поморска стратегија Европске уније (ЕУ) и документи о проблематици јонизујућег и нејонизујућег зрачења, иако су то веома битне области, нису разматране. У литератури су наведене само основне директиве, јер би у супротном литература била веома обимна, док су измјене и допуне директива анализирани и обрађени у поглављу.

1.2. Заштита животне средине као уставна категорија

Заштита животне средине подразумијева координисану активност на глобалном, регионалном, субрегионалном и националном плану. Постављање ефикасног система управљања животном средином захтијева усаглашена начела, јасне институционалне надлежности и савремене и ефикасне друштвено-управне мјере (Живковић 2014).

Протеклих деценија стратегија за заштиту животне средине мијењала се упоредо са нарастањем свијести о неопходности њеног очувања. Шездесетих година прошлог вијека, у периоду интензивне индустријализације, стратегија за заштиту животне средине заснивала се на избору подесне локације за подизање индустријских објеката и на изградњи високих димњака кроз које

су емитовани отпадни гасови. Овакав приступ рјешавању питања загађења животне средине допринио је смањењу загађења на локалном нивоу, али истовремено постао пријетња очувању животне средине на регионалном нивоу (Илић 2009; Илић и сар. 2013а).

У Босни и Херцеговини (БиХ) заштита животне средине није институционализована на нивоу државе, већ на нивоу ентитета, Републике Српске и Федерације БиХ, и Дистрикта Брчко, а затим на нивоу општина у Републици Српској и кантона и општина у Федерацији БиХ. На нивоу БиХ су обавезе из међународних уговора и конвенција (Илић и сар. 2013а).

У бившој БиХ, као дијелу Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, заштита животне средине била је регулисана Законом о просторном уређењу из 1974. године, који је касније иновiran. Одредбе Закона биле су засноване на уставном праву становништва на заштиту здравља и услова животне средине, те на тадашњим међународним начелима из тог домена и односиле су се на све компоненте животне средине. Заштита животне средине била је регулисана кроз планове развоја и коришћења простора, те контролисане захвате у простору (Илић 2015). Право на адекватну (здраву) животну средину сврстава се у људска права треће генерације (тзв. људска права солидарности), у групи гдје су право на мир, право на развој, право на управљање природним ресурсима и друга права (Стевановић и сар. 2003; Илић и сар. 2013а).

Већина устава појединих држава садржи експлицитне одредбе о заштити животне средине. Устав Републике Српске, као највиши правни акт Републике, у члану 35. осигурао је право на здраву животну средину. Уставом је дефинисано да је свако у складу са законом дужан да у оквиру својих могућности штити и унапређује животну средину. Члан 64. прописује да „Република штити и подстиче рационално коришћење природних богатстава у циљу заштите и побољшања квалитета живота и заштите и обнове средине у општем интересу“, а члан 68. да „Република уређује и обезбјеђује заштиту животне средине“ (Устав 1992).

На основу Устава усвојени су законски прописи из области заштите животне средине. Њима се непосредно или посредно уређује ова област и у складу са директивама ЕУ, којима су обавезане земље да у припреми за придруживање ЕУ уреде одговарајуће ресурсе у складу са стандардима. Међу осталим дјелатностима је и дјелатност заштите животне средине, која подлијеже тим директивама. Питања заштите животне средине са којима се ЕУ суочава, односно њене државе чланице и државе које претендују да то постану, заједничка су, али истовремено различита и специфична. Најважнији разлог таквог стања су разлике у степену посвећености овим

питањима и постигнутим нивоима економског развоја (Живковић 2014). У сврху прилагођавања правних прописа Републике Српске потребно је користити се правном тековином ЕУ у области животне средине која је класификована у неколико група прописа:

- хоризонтална питања,
- заштита и управљање водама,
- управљање отпадом,
- ваздух и климатске промјене,
- индустријско загађење,
- хемикалије,
- заштита природе и
- бука у животној средини (Програм 2016).

Законодавство из области животне средине у ЕУ садржи 500+ директива, уредби и одлука. Из комплексности и бројности питања која покушавају да регулишу и значаја питања заштите животне средине произилази комплексност и бројност европских аката из ове области (Живковић 2014). ЕУ директиве представљају основни извор за усклађивање националног права и обавезујуће су у смислу циљева које треба постићи. Њима се не стављају ван снаге национални прописи, већ се национални прописи усклађују са директивама (Ћустовић и сар. 2013).

1.2.1. Хоризонтална питања

Прописи о хоризонталним питањима у оквиру правне тековине ЕУ у области заштите животне средине дио су аката о заштити животне средине у којим су одређена основна правила која се примјењују на сав сектор заштите животне средине, без обзира на медијум у датом случају. За разлику од ових прописа, остали сектори правне тековине ЕУ у области заштите животне средине односе се на јасно дефинисане медијуме (нпр. вода, ваздух, земљиште).

Захтјеви из хоризонталних прописа сачињавају општи правни оквир заштите животне средине у земљама чланицама ЕУ и прожимају различите сегменте у проблематици заштите животне средине. У правни систем ЕУ уведени су путем свих правно обавезујућих докумената, односно директива, уредби и одлука (Стратегија 2017). Хоризонтални прописи дају обавезујућу платформу и захтјева за:

- питања везана за заштиту животне средине у развоју одређених јавних и приватних пројеката који се односе на процјену утицаја на животну средину,

- питања везана за заштиту животне средине у развоју одређених планова и програма (стратешка процјена утицаја на животну средину),
- осигурање слободног јавног приступа информацијама о животној средини,
- обезбјеђивање учешћа јавности у доношењу одлука које се тичу животне средине,
- обезбјеђивање приступа правосуђу у питањима која се тичу животне средине,
- успостављање система правне одговорности за животну средину, с циљем превенције и отклањања еколошких штета,
- успостављање и функционисање инфраструктуре за информације о просторном планирању и
- успостављање система за извјештавање о животној средини према ЕУ.

У Републици Српској је, у складу са обавезама усклађивања законских прописа са легислативом ЕУ о животној средини, усвојеној ради спречавања њене деградације, током 2002. године донесен сет законских прописа који регулишу заштиту животне средине, управљање отпадом, заштиту ваздуха и заштиту вода (Илић и сар. 2013а). Тада је и почео процес регулисања очувања животне средине, а наведени закони су у знатној мјери били усаглашени са законодавством ЕУ, на чијим принципима су и израђени.

Наведено усаглашавање настављено је наредних година, а нарочито доношењем важећег Закона о заштити животне средине (2012) и одговарајућих подзаконских аката (Илић и сар. 2013а).

На снази је Закон о заштити животне средине (2012, 2015 и 2020). Овим законом уређује се већина питања из хоризонталног законодавства:

- заштита животне средине ради њеног очувања, смањивања ризика за живот и здравље људи, те осигуравања и побољшавања квалитета живота,
- заштита свих елемената животне средине,
- информисање и приступ информацијама у области заштите животне средине,
- планирање и заштита животне средине,
- стратешка процјена утицаја и процјена утицаја на животну средину,
- поступак издавања еколошких дозвола и спречавања несрећа великих размјера,
- систем еко-означавања и управљање заштитом животне средине,
- финансирање активности у вези са животном средином,

- одговорност за штету нанесену животној средини и
- права и обавезе правних и физичких лица која обављају дјелатности утврђене Законом.

Кључни изазови повезани са регулативом у области животне средине односе се на два аспекта.

- Први аспект обухвата: неусклађеност правног оквира у области управљања животном средином (у односу на међународне обавезе и унутар БиХ) и недостатак и/или неадекватност законске регулативе у области заштите животне средине.
- Други аспект изазова у постојећој регулативи у области животне средине односи се на неефикасно спровођење међународних споразума (Стратегија 2022).

1.2.1.1. Процјена утицаја на животну средину

Хоризонтални прописи правне тековине ЕУ веома су битни за провођење заштите животне средине. Област на коју се у великој мјери обраћа пажња у Републици Српској јесте процјена утицаја на животну средину (*Environmental Impact Assessment, EIA*). Процјена утицаја на животну средину је идентификовање утицаја, опис стања и одговарајућа процјена у односу на сваки пројекат који може представљати потенцијалног загађивача. Обрађује се директан и индиректан утицај неког пројекта на сљедеће елементе и факторе: људе, биљни и животињски свијет, земљиште, воду, ваздух, климу и пејзаж, материјална добра и културно наслеђе и међудјеловање наведених фактора (Закон 2012, 2015 и 2020). Процјена утицаја на животну средину представља процедуру која осигурава да се сви еколошки утицају одређеног инвестиционог захвата процијене прије издавања еколошке и грађевинске дозволе.

Садашњи тренд индустријализације и урбанизације у земљама у развоју има велики утицај на антропогене и природне екосистеме (Alshuwaikhat 2005). Протеклих деценија заштита животне средине и очување природних ресурса постали су једно од главних питања опстанка човјечанства. Изградња инфраструктурних објеката, ауто-путева, разних објеката, измјена ријечних сликова, сјеча дрвећа и сл. утичу на промјене квалитета воде, ваздуха, земљишта, на вегетацију и животињски свијет. Потреба да се заштитити животна средина довела је до процјене утицаја на животну средину, а потом и до стратешке процјене утицаја на животну средину (*Strategic Environmental Assessment, SEA*), с циљем да се постигну хуманији услови живота и рада.

Извори загађења повећавају се са ширењем градова, што негативно утиче на воду, ваздух и земљиште (Alshuwaikhat 2005; Илић и сар. 2013б).

Национално законодавство усклађено је скоро у потпуности са Директивама 2011/92/EU и 2014/52/EU о процјени утицаја одређених приватних и јавних објеката на животну средину (2011/92/EU; 2014/52/EU).

1.2.1.2. Стратешка процјена утицаја на животну средину

Већина досадашњих планских рјешења проводила се уз занемаривање животне средине, што је довело до катастрофалних посљедица за људе, али и живи свијет у цјелини. Потенцијалне посљедице одлука донесених без планова и програма о заштити животне средине забринуле су многе владе. Стратешка процјена утицаја на животну средину развија се као механизам систематског процјењивања фактора који узрокују промјене у животној средини. (Partidário 1996; Илић и сар. 2013б). Наведено је довело до доношења Европске директиве 2001/42/EC из 2001. године (ступила на снагу 2004. године), којом су се државе чланице обавезале на примјену процедура, техника и методологија оцјењивања пројеката, програма и планова са аспекта животне средине (2001/42/EC).

Стратешка процјена утицаја представља нови инструмент којим се описују, вреднују и процјењују могући значајни утицаји на животну средину до којих може доћи имплементацијом плана и одређује мјере за смањење негативних утицаја на животну средину (Филиповић и Обрадовић 2005). Тиме се омогућава плански и сврсисходан даљи економски и еколошки развој и адекватан третман животне средине (Пајтић 2012).

Основни принцип Стратешке процјене преузет је из Процјене утицаја на животну средину, документа без кога се пројекат не одобрава јер „гарантује“ заштиту од негативних утицаја, односно обезбјеђује заштиту животне средине на нивоу пројектовања (Митровић 2007). Стратешка процјена утицаја одређених планова и програма на животну средину укључује припрему извјештаја о стању животне средине, спровођење поступка консултација, уважавање извјештаја и резултата консултација у поступку одлучивања и доношења или усвајања одређених планова и програма и пружање информација и података о донесеној одлуци (Закон 2012). Стратешком процјеном утицаја на животну средину спречавају се негативне посљедице на животну средину већ у почетној фази планирања (урбанистички план, просторни план, стратегија и сл.). Ова стратегија доводи до повећања свијести о резултатима политике и доношења одлука у области

животне средине и до примјене стратешке процјене утицаја (Fischer 2003). Показатељ глобалне процјене утицаја на животну средину јесте откриће да све већа загађеност ваздуха гасовима узрокује појаву ефекта стаклене баште, па је препоручено коришћење обновљивих извора енергије, односно разних облика шумске и пољопривредне биомасе за производњу енергије (Олјаћа и сар. 2017).

Стратешка процјена утицаја на животну средину у Републици Српској регулисана је Законом о заштити животне средине (2012). Спроводи се за планове, програме и основе у области просторног и урбанистичког планирања или коришћења земљишта, пољопривреде, шумарства, рибарства, ловства, енергетике, индустрије, саобраћаја, управљања отпадом, управљања водама, телекомуникација, туризма, очувања природних станишта и биљног и животињског свијета. Процјеном о утицају на животну средину израђеном према прописима донесеним на основу Закона, успоставља се оквир за одобравање будућих развојних пројеката.

Стратешка процјена животне средине је систем укључивања питања животне средине у политике, планове и програме. Настала је као резултат великог проблема загађења животне средине и уочених мањкавости постојеће процјене утицаја на животну средину која се обично базирала на специфичне ефекте на локалном нивоу, што није случај са Стратешком процјеном. Република Српска је, у складу са директивама ЕУ, у законодавство увела и Стратешку процјену утицаја на животну средину, са знатним учешћем јавности (Илић и сар. 2013б).

Веома је значајно да је и Република Српска у своје законодавство унијела одредбе о стратешкој процјени утицаја и определијелила се да имплементира европске директиве, што је свакако један од кључних предуслова за придруживање земљама ЕУ (Илић и сар. 2013б). Прописи за стратешку процјену утицаја на животну средину скоро у потпуности су усклађени и провођење процјене врши се на исти начин као и у ЕУ.

1.2.1.3. Учешће јавности

Циљ Директиве 2003/4/ЕС јесте да за јавност осигура право приступа информацијама о животној средини које су похрањене код јавне власти или за њена тијела. Директива је дефинисала основне појмове, услове и практична рјешења за постизање тог циља и осигурала да су информације о животној средини поступно све доступније и раширеније у јавности. У ту сврху

препоручено је промовисање коришћења електронске телекомуникације и/или електронске технологије (2003/4/ЕС).

Сврха Директиве 2003/35/ЕС је да допринесе спровођењу обавеза произашлих из Архуске конвенције: (а) осигуравањем учешћа јавности у изради одређених планова и програма који се односе на животну средину; (б) унапређењем учешћа јавности и прописивањем одредаба о приступу правосуђу у оквиру директива Вијећа 85/337/ЕЕС и 96/61/ЕС (2003/35/ЕС).

Иако су у Републици Српској Законом о заштити животне средине (2012) у највећој мјери имплементиране наведене директиве и загарантовано учешће јавности у доношењу одлука о заштити животне средине, свијест о значају и потреби очувања животне средине није довољно развијена и све је често подложно једино критици разних удружења грађана (Стратегија 2022).

1.2.1.4. Остала хоризонтална питања

Остала хоризонтална питања која се тичу климатских промјена, еколошких штета, просторног планирања у вези са заштитом животне средине и кривичног права регулисана су већим бројем прописа у ЕУ (2021/783; 2004/35/ЕС; 2006/21/ЕС; 2009/31/ЕС; 2013/30/ЕУ; 2007/2/ЕС; 2008/99/ЕС; Програм 2016).

Законска регулатива у вези са наведеним ЕУ прописима је са нижим степеном усклађености са ЕУ прописима у овој области. То се нарочито односи на регулативу 2021/783, која није транспонована у национално законодавство (2021/783). Њоме се успоставља Програм за еколошку и климатску акцију (*Programme for Environment and Climate Action*, LIFE) за период трајања вишегодишњег финансијског оквира од 2021. до 2027. године и утврђују циљеви Програма. Трајање програма LIFE усклађено је с трајањем вишегодишњег финансијског оквира.

Директива 2004/35/ЕС о одговорности за животну средину у погледу спречавања и отклањања штете у животној средини даје јасну поруку загађивачима да ће одговорати за штетне посљедице своје дјелатности. С друге стране, Директива јача законодавни приступ информацијама у процесу наступања удружења за заштиту животне средине у одлучивању о праву на здраву околину. (Радојевић 2005).

Директива 2007/2/ЕС о успостављању инфраструктуре за просторне информације у Европској заједници дијелом је транспонована у прописе Републике Српске о уређењу простора и грађењу и о премјеру и катастру.

Републичка управа за геодетске и имовинско-правне послове израдила је Програм успостављања инфраструктуре геопросторних података Републике Српске. Тиме је исказана ријешеност и посвећеност да се заједнички реализује успостављање инфраструктуре геопросторних података Републике Српске. Тако ће се створити предуслов за доношење посебног закона о инфраструктури геопросторних података Републике Српске, којим ће се извршити транспоноване одредаба просторних информација о инфраструктури (*Infrastructure for Spatial Information in the European Community*, INSPIRE) директиве (2007/2/EC; Стратегија 2022).

Директива 2008/99/EC Европског парламента и Савјета Европе о правној заштити животне средине, од 19. новембра 2008. године, везана је за институционалну заштиту животне средине кроз кривично и прекршајно право. Директива уводи у законске оквире радње којима се нарушава сваки већи обим природе, живота и здравља људи (2008/99/EC).

1.2.2. Заштита и управљање водама

У Републици Српској је на снази Закон о водама (2006, 2009, 2012 и 2017), којим је регулисано управљање водама. Доношењем овог закона успостављен је оквир за управљање водама у складу са правним захтјевима ЕУ.

Овим законом уређује се начин интегралног управљања водама унутар територије Републике Српске. Управљање водама обухвата интегрални приступ: заштиту вода, коришћење вода, заштиту од штетног дјеловања вода, уређење водотока и других водних тијела и јавног добра. Законом се уређује и: финансирање обављања дјелатности, органи управе, јавне службе и институције у сектору вода, водни објекти и постројења и друга проблематика везана за интегрално управљање водама у Републици Српској. Сврха овог закона је осигурање интегралног управљања водама, а нарочито:

- постизање доброг стања воде и спречавање њене деградације,
- постизање одрживог коришћења вода,
- осигурање правичног приступа водама,
- подстицање друштвеног и привредног развоја,
- пружање заштите акватичних, полуакватичних и копнених екосистемима који су зависни од вода,
- организовање одбране од поплава и од других негативних утицаја које може да проузрокује вода,
- осигурање учешћа јавности у доношењу одлука које се односе на воде, укључујући и приступ јавности, потпуним, тачним и

правовременим информацијама о стању вода, о активностима које су предузеле особе које користе или загађују воде и о активностима које су предузели надлежни органи и институције,

- спречавање и рјешавање сукоба везаних за заштиту и коришћење вода и
- испуњавање обавеза из међународних уговора који су обавезујући за БиХ.

Директиве ЕУ сачињавају језгро правне тековине ЕУ у области управљања водама, према којим је у знатној мјери усклађен Закон о водама Републике Српске (Закон 2006, 2009, 2012 и 2017).

Кључни пропис ЕУ у области управљања водама је Директива о водама (2000/60/ЕС), која је важећа за земље чланице ЕУ. На њеним принципима је у Републици Српској израђен и Закон о водама ради остварења тзв. доброг статуса вода (Илић и сар. 2013а). У складу са Директивом 2000/60/ЕС и другим прописима ЕУ, треба извршити прилагођавања и осталог водног законодавства Републике Српске нормативима ЕУ, и то тако да управљање водама обухвата интегрални приступ: заштиту вода, коришћење вода, заштиту од штетног дјеловања вода, уређење водотока и других водних тијела и јавног добра (Илић и сар. 2013а). Прописи ЕУ у овој области регулисали су питања пречишћавања комуналних отпадних вода (91/271/ЕЕС), квалитета воде намијењене за људску употребу (98/83/ЕС; 2020/2184), затим заштите вода од загађења изазваног нитратима из пољопривредних извора (91/676/ЕЕС), заштите подземних вода од загађења и деградације (2006/118/ЕС), управљање квалитетом воде за купање (2006/7/ЕС), те питања процјене и управљања ризиком од поплава (2007/60/ЕС), техничке спецификације за хемијску анализу и праћење водног статуса (2009/90/ЕС) и стандарде квалитета животне средине у области водне политике (2008/105/ЕС).

Прописи који се тичу доношења аката, допуштених количина и захтјева за декларисање састојака природних минералних вода и услова за коришћење ваздуха обогаћеног озоном у обради природних минералних вода и изворских вода (2003/40/ЕС) и прописи о искоришћавању и стављању на тржиште природних минералних вода (2009/54/ЕС) нису релевантни за област заштите животне средине, али је прописивање докумената о свему овоме значајно за очување здравља људи.

У највећој мјери извршена је транспозиција Директиве о квалитету воде намијењене за људску употребу (98/83/ЕС). Међутим, 2020. године усвојена је нова Директива о квалитету воде намијењене за људску употребу (2020/2184/ЕС), што захтијева додатне активности за усаглашавање. Директива

о одводњи и пречишћавању урбаних отпадних вода (91/271/ЕС) дјелимично је транспонована у законодавство Републике Српске. Транспозиција Директиве о нитратима (91/676/ЕС), која се односи на заштиту вода од загађења узрокованог нитратима из пољопривредних извора (Trkulja i sar. 2019), Директиве о заштити подземних вода од загађења и погоршања квалитета (2006/118/ЕС) и Директиве о стандардима квалитета животне средине у подручју водне политике (2013/39/ЕС) у раној је фази. Директива о управљању квалитетом воде за купање (2006/7/ЕС) транспонована је у малом проценту (Стратегија 2022), а њен значај је у томе јер регулише област воде за купање. Побољшање квалитета воде за купање позитивно би утицало на очување животне средине. Наведене директиве је неопходно у потпуности убрзо транспоновати у национално законодавство.

Директива о процјени и управљању ризицима од поплава (2007/60/ЕС) у потпуности је транспонована у законодавство Републике Српске (Стратегија 2022).

1.2.3. Управљање отпадом

Управљање отпадом у Републици Српској регулисано је Законом о управљању отпадом (2013, 2015, 2018, 2020 и 2021). Управљање отпадом је дјелатност од општег интереса и подразумејева спровођење прописаних мјера за поступање са отпадом у оквиру сакупљања, транспорта, складиштења, третмана и одлагања отпада, укључујући и надзор над тим активностима и бригу о постројењима за управљање отпадом послје њиховог затварања.

Циљ Закона о управљању отпадом (2013, 2015, 2018, 2020 и 2021) јесте да се обезбиједе и осигурају услови за:

- управљање отпадом на начин којим се не угрожава здравље људи и животна средина,
- превенцију настајања отпада, посебно развојем чистијих технологија и рационалним коришћењем природних богатстава,
- отклањање опасности од штетног дејства отпада на здравље људи и животну средину,
- поновно коришћење и рециклажу отпада, издвајање секундарних сировина из отпада и коришћење отпада као енергента,
- развој поступака и метода за одлагање отпада,
- санацију неуређених одлагалишта отпада,
- праћење стања постојећих и новоформираних одлагалишта отпада и развијање свијести о управљању отпадом.

Правна тековина ЕУ у области управљања отпадом веома је обимна и рјешава многа питања. Основни прописи у овој области су Оквирна директива о отпаду (2008/98/ЕС) и Директива о одлагалиштима отпада (1999/31/ЕС), којима су ријешена основна питања управљања и одлагања отпадом у ЕУ. Ови прописи су у највећој мјери имплементирани у законодавство Републике Српске.

Директивом 2008/98/ЕС утврђују се мјере за заштиту животне средине и здравља људи спречавањем или умањењем штетних утицаја производње и управљања отпадом и смањењем укупних утицаја употребе ресурса те побољшањем ефикасности те употребе.

Циљ Директиве 1999/31/ЕС јесте да се помоћу строгих радних и техничких захтјева о отпаду и депонијама осигурају мјере, поступци и смјернице за спречавање штетних утицаја на животну средину или бар њихово смањење у највећој могућој мјери, и то нарочито мјере за спречавање и смањење загађења површинских вода, подземних вода, земљишта и ваздуха те глобалне животне средине, укључујући ефекат стаклене баште. Овакве мјере омогућавају отклањање опасности за здравље људи до којих би могло доћи због одлагања отпада током цијелог животног вијека депоније.

Други прописи у ЕУ рјешавају многа специфична питања, као што су: листа отпада (2000/532/ЕС), статистике у отпаду (2150/2002), амбалажа и амбалажни отпад (94/62/ЕС), отпадна возилима (2000/53/ЕС), батерије и акумулатори и отпадне батерије и акумулаторима (2006/66/ЕС), методологија за израчунавање годишњег обима продаје батерија и акумулатора крајњим корисницима (2008/763/ЕС), уклањање полихлорованих бифенила и полихлорованих терфенила (96/59/ЕС), управљање отпадом из екстрактивних индустрија (2006/21/ЕС), заштита животне средине, а нарочито земљишта при употреби отпадног муља у пољопривредне сврхе (86/278/ЕЕС), транспорт отпада (1013/2006), извоз у сврху поновне употребе одређеног отпада (1418/2007) и електрични и електронски отпад (2012/19/EU).

Веома значајан пропис је и Директива о отпадним возилима (2000/53/ЕС). Циљ њене примјене је смањење утицаја отпадних возила на животну средину и функционисање унутрашњег тржишта уз очување конкурентности. Прикупљање отпада насталог уситњавањем отпадних возила треба да се врши на предвиђеним мјестима, за шта су одговорни економски оператери. Предузећа која се баве третманом отпадних возила морају имати дозволу одговарајућег органа власти, а циљ њиховог рада треба да буде поновно коришћење и рециклирање тих отпадних дијелова.

Наведена регулатива је у великој мјери транспонована у законодавство Републике Српске у области управљања отпадом. Неке од директива, попут Директиве о смањењу утицаја одређених пластичних производа на животну средину, дјелимично су транспоноване кроз Закон о управљању отпадом (2013, 2015, 2018, 2020 и 2021) и Уредбу о амбалажи и амбалажном отпаду (2021).

Упркос квалитетним прописима у овој области, у Републици Српској није у потпуности ријешено питање одлагања комуналног отпада. Отпад се често одлаже на општинске депоније, које нити су санитарне нити депоније опасног отпада. Недовољно је развијена свијест јавности о организованом управљању отпадом. Иако Јавно предузеће шумарства „Шуме Републике Српске“ посједује Међународни стандард о одлагању отпада у шумама, еколошке функције шума и даље су угрожене.

Угрожавање шумских екосистема ипак је у значајној мјери смањено увођењем Стандарда о одрживом управљању шумама (*Forest Stewardship Council, FSC*), у којима је дефинисано да се шумама и шумским земљиштем газдује према строгим еколошким стандардима (Govedar i sar. 2015).

Грађани углавном нису информисани о томе шта се дешава са отпадом након што га одложе у контејнере. Потребно је континуирано проводити едукацију грађана свих узраста, полова, образовних и стручних профила у образовним институцијама и у јавном и невладином сектору (Стратегија 2022) и настојати да се подигне свијест о потреби правилног одлагања отпада, чиме се доприноси заштити животне средине.

1.2.4. Управљање ваздухом и климатским промјенама

Посљедњих деценија убрзанији развој и раст људске популације и потреба за енергијом довели су до повећања количина различитих врста штетних хемијских материја у атмосфери. Загађење ваздуха постало проблем за човјечанство. Најчешће загађујуће материје у ваздуху су сумпор-диоксид, азотни оксиди, угљен-моноксид, угљоводоници и честице прашине и чађи (Kulshrestha and Saxena 2016). Атмосфера може да садржи и специфичне загађујуће материје које емитује индустрија, нпр. олово, сумпор-водоник, хлор, флуориди, азбест, полихлоровани бифенили, диоксини и сл. (Секулић и сар. 2003; Илић и сар. 2013в). Загађење ваздуха је посљедица савременог начина живота и у индустријски развијеним и урбаним срединама неповољно утиче на здравље становништва. Упоредо са економским развојем и негативним утицајем на животну средину, смањење загађења

ваздуха дио је напора који се чини да би се побољшали услови живота, заштитила животна средина и умањили различити негативни ефекти климатских промјена (Илић и сар. 2012; Илић и Максимовић 2021; Тркуља и сар. 2023). Природни ресурси, као што су шумски екосистеми, имају значајан утицај на ублажавање климатских промјена јер врше секвестрацију угљеника. Због тога је све израженије настојање да се повећају површине под шумама подизањем нових шума и пошумљавањем голети повољних за газдовање, којих у Републици Српској има око 70.000 хектара (Медаревић и сар. 2023).

Питање заштите ваздуха у Републици Српској регулисано је Законом о заштити ваздуха (2011 и 2017). Њиме се уређују заштита и управљање квалитетом ваздуха и одређују мјере, начин организовања и контрола спровођења заштите и побољшање квалитета ваздуха као природног добра од општег интереса које ужива посебну заштиту (Илић и сар. 2013а).

Најважнији пропис у области квалитета ваздуха и климатских промјена је Директива 2008/50/ЕС Европског парламента и Савјета Европе, од 21. маја 2008. године, о квалитету амбијенталног ваздуха и чистијем ваздуху за Европу (2008/50/ЕС). Ова директива замијенила је Оквирну директиву о квалитету ваздуха из 1996. године. Оквирном директивом о квалитету ваздуха, која је ступила на снагу 1996. године (96/62/ЕС) постављени су основни принципи заједничке стратегије везане за квалитет амбијенталног ваздуха, смањење и спречавање штетног утицаја загађења на људско здравље и животну средину. Оквирна директива била је праћена са четири поддирективе, које су поставиле бројне граничне вриједности или, у случају озона, циљне вриједности, за сваки од идентификованих загађујућих материја. Осим постављања граничних вриједности квалитета и прагова узбуне, циљ поддиректива био је хармонизација стратегије мониторинга, метода мјерења и калибрације и метода процјене квалитета да би се упоређивањем мјерења широм ЕУ обезбиједиле квалитетне информације за јавност.

Директива 2008/50/ЕС успоставља хармонизоване здравствене стандарде за загађујуће материје у ваздуху који изазивају највећу забринутост. Она захтијева од влада да дефинишу зоне квалитета ваздуха које покривају цијелу државу. Границе зона одређују се према густини насељености и критеријумима изложености загађујућим материјама. Ако стандарди нису задовољени, органи оног нивоа власти који је надлежан за одређену зону морају дефинисати планове за управљање квалитетом ваздуха. Циљ је достизање стандарда квалитета на територији зоне у што краћем року. Ови планови односе се на рјешавање најгорих локалних извора загађења, међу

којима су најчешћи: транспорт, домаће гријање и локална индустрија. Директива укључује и механизме информисања о квалитету ваздуха који грађани удишу, истичући ситуације када локално загађење ваздуха достиже нивое који потенцијално угрожавају здравље, јер је тада потребно предузимање посебних мјера (Илић 2015). Овом директивом уведене су сљедеће новине:

- интегрисан је већи дио постојећих закона у једну директиву (осим Четврте поддирективе) без измјена постојећих циљева о квалитету ваздуха;
- постављени су нови циљеви који подразумевају одређивање граничних вриједности за емисију честица величине 2,5 µm и мање (PM_{2.5}) и степена њиховој изложености;
- дата је могућност да се природни извори загађења не узимају у обзир када се оцјењује усклађеност са граничним вриједностима;
- дата је могућност за продужење рока за усклађивање са граничним вриједностима за одређене загађујуће материје (PM₁₀, NO₂, бензен), а на основу услова и процјене Европске комисије;
- наглашено је заговарање веће сарадње између земаља ЕУ, којом би се нашла рјешења за смањење загађења ваздуха.

Ова директива је дио Тематске стратегије о загађењу ваздуха, чији је циљ да се на основу података из 2000. године смањи број прераних смртних случајева од болести узрокованих загађењем ваздуха, и то за 40% до 2020. године, и да се смањи штетни утицај који загађивачи ваздуха имају на шуме и друге екосистеме.

На снази је и велики број прописа који регулишу питање заштите ваздуха, а односе се на: граничне вриједности загађујућих материја, контролу емисија испарљивих органских једињења, квалитет бензинских и дизел-горива, спецификацију горива, трговање правима на емисију гасова стаклене баште, листу ваздухопловних оператера, емисије CO₂ при стављању у промет нових путничких возила, геолошко складиштење угљен-диоксида, редукацију емисија гасова стаклене баште, материје које оштећују озонски омотач и многа друга питања (2004/107/ЕС; 2016/2284; 94/63/ЕС; 2009/126/ЕС; 2004/42/ЕС; 98/70/ЕС; 2009/29/ЕС; 2009/450/ЕС; 2006/780/ЕС; 2009/31/ЕС; 406/2009/ЕС; 1005/2009; 2010/79/ЕУ; 2015/2066; 2015/2067; 517/2014; 2010/75/ЕУ).

Закон о заштити ваздуха (2011 и 2017) у значајној мјери усклађен је са Директивом 2008/50/ЕС Европског парламента и Савјета Европе о квалитету амбијенталног ваздуха и чистијем ваздуху за Европу, од 21. маја 2008. године. Остале директиве имају дјелимичан, односно нижи степен транспозиције.

Потпуно регулисање заштите животне средине, у складу са захтјевима ЕУ, подразумијева доношење и одговарајућих подзаконских аката (Илић и сар. 2013а). Савремени приступ унапређењу управљања природним ресурсима заснован је на адаптивном управљању, које подразумијева активности прилагођавања управљачких механизма неизвјесностима и ризицима, што се посебно односи на шумске екосистеме, чија је улога кључна у борби против отопљавања климата (Говедар и сар. 2023).

1.2.5. Управљање индустријским загађењем

Питања управљања индустријским загађењем у највећој мјери регулисана су прописима у области заштите животне средине (Закон 2012, 2015 и 2020). Најважнији прописи ЕУ односе се на регулисање индустријских емисија (2010/75/EU), спречавање већих несрећа узрокованих опасним материјама (2012/18/EU), успостављање европског регистра испуштања и преноса загађујућих материја (166/2006) и система еко-управљања и ревизије (1221/2009) и издавање докумената о еколошким критеријумима за додјелу ЕУ ECOLABEL-а за штампани папир (66/2010).

Закон о заштити животне средине Републике Српске (2012, 2015 и 2020) садржи одредбе о издавању еколошке дозволе. Издавање еколошких дозвола је административни камен темељац у систему контроле индустријског загађења у Републици Српској. Осим еколошке дозволе, морају се прибавити и водни акти и дозвола за управљање отпадом. Закон о заштити животне средине не предвиђа да поступак додјеле ових дозвола буде интегрисан. Граничне вриједности емисије морају бити одређене у складу са усвојеним стандардима најбољих расположивих техника (*Best Available Techniques*, BAT). Међутим, примјетан је и недостатак стандарда најбољих расположивих техника, јер BAT документи постоје само за пет сектора у прехранбеној индустрији (Програм 2016).

У Републици Српској прагови за постројења која обавезно морају имати еколошку дозволу знатно су нижи него што то захтијева ЕУ - Анекс I Директиве о индустријским емисијама (2010/75/EU). Упркос чињеници да Закон о заштити животне средине омогућава интегрисано издавање документације, процедуре за издавање релевантних дозвола нису интегрисане (приоритет се даје заштити вода, мора се издати неколико различитих дозвола, процедуре ревизије нису усклађене, инспекција се проводи одвојено). Нису израђени референтни BAT документи за све области и мониторинг није у потпуности у складу са захтјевима Директиве о индустријским емисијама (2010/75/EU). Није ријешено питање мониторинга који би се проводио

најмање једном у 10 година за земљиште, осим ако је тај мониторинг заснован на систематској оцјени ризика од загађења.

Релевантни дијелови Директиве о индустријским емисијама о великим постројењима за сагоријевање, спаљивање отпада и испарљивим органским једињењима нису потпуно транспоновани. За велике погоне за спаљивање отпада нема правила о сабирању и геолошком складиштењу угљен-диоксида. Такође нема одредби о активностима које треба предузети у случају квара приликом спаљивања отпада и код прекорачења граничних вриједности емисија. За испарљива органска једињења нема одредби о активностима које треба предузети у случају премашивања предвиђених прагова. Дакле, бројна питања нису усклађена са прописима у ЕУ (Програм 2016) и потребно их је у наредном периоду ускладити са Директивом о индустријским емисијама.

Мада су ова питања регулисана националним законодавством, у овој области је нижи систем транспозиције у односу на друге области.

1.2.6. Управљање хемикалијама

Према Свјетској здравственој организацији (*World Health Organization, WHO*), хемијска безбједност постиже се предузимањем свих активности које укључују хемикалије на начин да се заштити здравље људи и животна средина. Покрива све хемикалије које могу бити природног или вјештачког поријекла (произведене) и низ ситуација изложености, почевши од природног присуства хемикалија у животној средини или њиховом животном циклусу, тј. од производње, транспорта и употребе па до одлагања (Стратегија 2022). Наведено је у Републици Српској регулисано кроз два прописа: Закон о хемикалијама (2018) и Закон о биоцидима (2009).

Законом о хемикалијама (2018) регулисани су класификација, паковање и означавање опасних хемикалија, размјена информација о хемикалијама путем безбједносно-техничког листа (БТЛ), интегрални инвентар произведених и увезених хемикалија, добра лабораторијска пракса, ограничења и забране супстанци које изазивају забринутост, услови за увоз и извоз хемикалија које подлијежу поступку претходне сагласности, одобрења за вршење дјелатности производње, промета и коришћења опасних хемикалија, систематско праћење хемикалија, стављање детерџената на тржиште, надзор и остала питања од значаја за безбједно управљање хемикалијама. Тиме се обезбјеђује висок ниво заштите здравља људи и животне средине. Одређене групе хемикалија, као што су биоциди,

пестициди, лијекови или козметика, обухваћене су властитим законодавством (Trkulja 2005; Trkuља и Пржуљ 2020). Законом о биоцидима (2009) регулисано је питање биоцида у Републици Српској. Утврђени су услови за стављање биоцида на тржиште и коришћење биоцида: процјена ризика и ефикасност биоцида, поступак издавања дозвола, истраживање и развој, класификација, паковање и обиљежавање, рекламирање и безбједносно-технички лист, услови за увоз биоцида, безбједно коришћење, одобравање производње и промета биоцида, евиденције о биоцидима, забране и ограничења, расположивост података, надзор и друга питања од значаја за безбједно стављање на тржиште и коришћење биоцида.

Два кључна прописа у ЕУ су уредбе о регистрацији, евалуацији, ауторизацији и ограничењу хемикалија (*Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals*, REACH) (1907/2006) и о класификацији, обиљежавању и паковању (*Classification, Labelling and Packaging*, CLP) (1272/2008). Област хемикалија је у ЕУ уређена је и другим правним актима, који се односе на извоз и увоз хемикалија (649/2012), методе испитивања хемикалија (440/2008), детерџенте (648/2004), ограничење емисија испарљивих органских једињења (2004/42/EC), примјену принципа добре лабораторијске праксе (2004/9/EC; 2004/10/EC), превенцију и смањење загађења животне средине азбестом (87/217/EEC), забрањивање извоза металне живе и одређених живиних једињења и смјеша и безбједном складиштењу металне живе (1102/2008), стављање на тржиште и употребу биоцидних производа (528/2012), успостављање оквира за акцију Заједнице и постизање одрживе употребе пестицида (2009/128/EC; Trkulja i sar. 2015, 2020). Законима у области биоцида и хемикалија (2009 и 2018) и подзаконским актима у Републици Српској је готово у потпуности транспоновано ЕУ законодавство у овој области.

1.2.7. Заштита природе

Заштита природе у Републици Српској регулисана је Законом о заштити природе (2008), а индиректно и Законом о националним парковима (2010) и другим прописима у овој области. Законом о заштити природе уређују се заштита и очување природе чувањем биолошке, геолошке и пејзажне разноврсности животне средине. Дакле, бројни елементи који чине саставни дио шумских екосистема представљају предмет заштите, па је због тога заштита природе у ширем смислу често у ствари заштита специфичних шумских подручја која дају обиљежје заштићеном подручју (Говедар 2006). Уредба о Црвеној листи заштићених врста флоре и фауне Републике Српске један је од кључних прописа који је први пут донесен у Републици Српској на

основу Закона о заштити природе (Илић и сар. 2013а). Овом уредбом утврђује се Црвена листа заштићених врста флоре и фауне Републике Српске. Црвену листу чини скуп угрожених врста флоре и фауне у Републици Српској, а састоји се од следећих седам црвених листа по таксономским групама: листа васкуларне флоре, листа птица, листа риба, листа сисара, листа водоземаца, листа гмизаваца и листа потцарства *Metazoa*. Свака листа садржи податке: научно име (латински назив), синоним који је у употреби, назив врсте на српском језику и породицу (Илић и сар. 2013а).

На Црвеној листи је 818 врста васкуларне флоре, 304 врсте птица, 48 врста риба, 57 врста сисара, 20 врста водоземаца и 25 врста гмизаваца, а на листи потцарства *Metazoa* најбројнија класа је *Insecta* са 273 врсте (Илић и сар. 2013а).

Правна тековина ЕУ у области заштите природе подразумејева постојање бројних прописа који регулишу ову проблематику. Акти комунитарног права који уређују заштиту природе односе се на конзервацију природних станишта и дивље фауне и флоре (92/43/ЕЕС), конзервацију дивљих птица (2009/147/ЕС), заштиту врста дивље фауне и флоре путем регулације трговине (338/97), држање дивљих животиња у зоолошким вртovima (1999/22/ЕС), забрану клопки за ноге (3254/91) и оснивање инфраструктуре за просторне информације у Европској заједници (2007/2/ЕС). Република Српска је у ограниченој мјери транспоновала дио правне тековине ЕУ у области заштите природе (Програм 2016) и неопходно је додатно усклађивање Закона о заштити природе (2012) и подзаконских аката са директивама ЕУ, и то нарочито питања о еколошкој мрежи, дивљим врстама, увозу, извозу, уносу, износу или транзиту и узгоју дивљих врста.

1.2.8. Заштита од буке у животној средини

Бука је у Републици Српској један од великих проблема у области заштите животне средине, јер не постоји закон који регулише ово питање. И 2023. године још је на снази Правилник о дозвољеним границама интензитета звука и шума, донесен 1989. године, у тадашњој Социјалистичкој Републици Босни и Херцеговини.

Наведени правилник одавно је превазиђен и не испуњава ни минимум стандарда у области заштите од буке (Илић и сар. 2013а). Доношењем новог Правилника о граничним вриједности интензитета буке (2023) покушало се, без доношења закона који би регулисао област буке, ријешити питање загађења буком. Тим прописом се није постигло рјешење, јер се

правилником не може ријешити велики број питања која рјешава закон. Правилник ће довести до низа проблема и судских поступака у вези са загађењем животне средине буком, а највећи проблем биће примјена највишег допуштеног мјеродавног нивоа буке за зону б (индустријска, складишна и сервисна подручја и транспортни терминали), која то неће моћи испоштовати, што ће узроковати проблеме за индустријска подручја.

У Републици Српској за сада није предвиђено доношење закона о заштити од буке, већ је Законом о заштити животне средине (2012) регулисано да корисник извора буке може употребљавати изворе буке према прописаним условима, уз примјену прописаних мјера заштите којима се смањују емисије буке, односно регулише употреба постројења, уређаја, машина, транспортних средстава и апарата који стварају буку. Дефинисано је да заштита од буке треба да се уреди посебним прописом, што је и урађено (Правилник 2023), али то не рјешава проблем повећане буке у животној средини, већ је на основама Директиве о заштити од буке (2002/49/ЕС; Илић и сар. 2013а) неопходно донијети закон о заштити од буке.

Осим најважнијег прописа о процјени и управљању буком у животној средини (2002/49/ЕС), на снази су и други прописи који регулишу емисију буке у животној средини из уређаја за употребу на отвореном (2000/14/ЕС), дозвољене звучне нивое и издувне системе моторних возила (70/157/ЕЕС), авионску буку (2018/1139) и бројна сродна питања.

Прописима ЕУ о буци у животној средини обавезане су земље чланице да израде стратешке мапе буке, користећи усклађене индикаторе буке. Надлежне институције су одговорне за израду акционих планова за смањење буке у подручјима гдје бука прелази дозвољене нивое и за одржавање нивоа буке у подручјима са прихватљивим вриједностима. Смањење буке коју производе уређаји за употребу на отвореном, правилно означавање и процјена неопходни су за извоз производа за вањску употребу произведених у БиХ на тржиште ЕУ.

Циљ правних инструмената који се баве прометном, авионском и жељезничком буком јесте смањење буке аутомобила, мотоцикала, авиона (нарочито у близини већих аеродрома) и жељезнице.

Мониторинг буке врши се само на подручју Бање Луке, као градски мониторинг и по захтјеву из еколошке дозволе. Јасно је, према томе, да је стање мониторинга буке у Републици Српској на незадовољавајућем нивоу (Илић и сар. 2013а).

Транспозиција правне тековине ЕУ у области буке у правни систем Републике Српске је на веома ниском нивоу, односно не постоји.

1.3. Стратегија заштите животне средине

У Републици Српској Стратегија заштите животне средине, као плански документ, усвојена је 2022. године (Стратегија 2022). Стратегија дугорочно одређује и усмјерава циљеве управљања животном средином на начелима одрживог развоја у складу са укупним привредним, друштвеним, социјалним и културним развојем на подручју Републике. Садржи основе за усмјеравање и усклађивање привредних, техничких, научних, образовних, организационих и других мјера, те мјера спровођења међународних обавеза ради заштите животне средине (Илић и сар. 2013а). Јединствен је документ који садржи стратешке циљеве и мјере за њихово остваривање. Осим што је кључни елемент за подршку надлежним институцијама при утврђивању приоритетних активности и усмјеравању домаћих/међународних инвестиција и омогућава лакше усаглашавање правне тековине ЕУ, очекује се да ће допринијети јачању капацитета организација и институција и јачању свијести о животној средини (Стратегија 2022).

Раније су у Републици Српској били донесени стратешки документи у области заштите ваздуха (Стратегија 2011а), заштите природе (Стратегија 2011б), интегралног управљања водама (Стратегија 2016) и Стратегија хемијске безбједности (Стратегија 2012), која се индиректно односи и на заштиту животне средине. Кроз наведене документе наглашени су проблеми заштите животне средине (Илић и сар. 2013а).

Стратегија заштите ваздуха представљала је основни акт којим се у оквиру Републике Српске у БиХ утврђује политика и планира напредак у управљању квалитетом ваздуха. Стратегија заштите ваздуха резултат је интензивног процеса секторских и међусекторских консултација, уз учешће представника заинтересованих државних органа, научноистраживачких институција, невладиних организација и експерата укључених у реализацију пројекта. Стратегија заштите ваздуха је документ који цјеловито креира процес вођења политике заштите ваздуха. Један од кључних елемената Стратегије је приједлог хармонизације постојећих законских оквира са регулативом за животну средину у ЕУ, што је основ за даље кораке у Републици Српској. Република Српска је кроз Стратегију направила детаљну анализу разлика између постојећег националног законодавства и законодавства ЕУ, установила приоритете и реални временски распоред транспозиције (Илић и сар. 2013а), што није у потпуности испоштовано.

Стратегија заштите природе усвојена је 2011. године. Садржи акције, планове, методе и низ мјера којима ће се јачати свијест о потреби заштите природе Републике Српске.

Циљ Стратегије управљања водама јесте остваривање јединственог, управљаног и потпуно усклађеног водног режима на подручју Републике Српске, на сваком од њена два обласна ријечна слива.

Сврха Стратегије хемијске безбједности за период 2012–2016. године јесте ефикасније и транспарентније спровођење политика у области безбједног коришћења хемикалија, заштита јавног здравља и заштита животне средине путем утврђивања најважнијих стратешких циљева и мјера за израду рационалног, ефикасног, динамичног и интегрисаног система хемијске безбједности.

Област хемикалија детаљно је регулисана подзаконским актима који се редовно ажурирају у складу са измјенама и допунама законодавства ЕУ, са којим су усклађивани.

1.4. Приоритети управљања и проблематика законске регулативе о заштити животне средине

Генерални проблеми у области заштите животне средине су: управљање комуналним и опасним отпадом, отпадним водама, мониторинг систем, управљање ризицима, капацитети републичке управе, капацитети локалне самоуправе, координација активности у области животне средине, провођење прописа и сл. Надлежни органи који се баве питањима животне средине немају капацитете за примјену и провођење законодавства на републичком и локалном нивоу. Брига за животну средину у другим секторима и даље је слаба. Свеукупно гледано, припреме у области заштите животне средине остају у раној фази. Успостављање усклађеног правног оквира за заштиту животне средине и функционалног система контроле животне средине и даље представља приоритет (Илић и сар. 2013а).

Предуслов за успјех у постизању наведеног приоритета јесте изградња инфраструктуре у области заштите животне средине (регионалне санитарне депоније, системи за пречишћавање отпадних вода, системи за управљање опасним отпадом и др). Без тога неће бити могуће остваривање стратешких циљева (Тодић 2012). Све наведено треба да буде реализовано у најкраћем могућем року, у интересу становништва. Осим јачања инфраструктуре, неопходно је јачати и институције у области заштите животне средине, искључиво јавне установе у овој области, с тим да не треба занемарити ни цивилни сектор, који може својим дјеловањем поспјешити одређене активности у области заштите животне средине. Све ово треба да доведе до јачања свијести грађана (Илић и сар. 2013а).

Уз осавремењавање рада министарства надлежног за заштиту животне средине, али и других којих се индиректно тиче заштита животне средине, као што је министарство надлежно за водoprивреду, потребно је јачати лабораторијске капацитете и службе које се баве заштитом животне средине на нивоу локалних заједница. Према законским одредбама, локалне заједнице у Републици Српској издају еколошке дозволе, врше надзор над загађивачима, управљају отпадом и сл. Проблем највише постоји код неразвијених локалних заједница са малим бројем запослених у администрацији, у којима један референт обавља више функција и није довољно оспособљен и едукован за послове заштите животне средине. Локалне самоуправе је неопходно увезати у јединствени систем са надлежним министарством за заштиту животне средине, нарочито у мониторингу компоненти животне средине, издавању еколошких дозвола и сл. (Илић и сар. 2013а). Мониторинг компоненти животне средине треба да буде на вишем нивоу и за то је потребна подршка надлежних министарстава и јачање јавних установа у области мониторинга животне средине, уз обавезно акредитовање лабораторија, у складу са стандардом ИСО 17025. На основу наведених кључних изазова, утврђена је потреба да се ради на унапређењу правног оквира за управљање животном средином у Републици Српској, посебно на хармонизацији са правном тековином ЕУ и међународним споразумима. Такође, потребно је побољшати капацитете и координацију између институција ради ефикасног спровођења усвојених прописа и преузетих међународних обавеза (Стратегија 2022).

1.5. Закључак

Проблем заштите животне средине у Републици Српској последица је и неусклађености значајног броја прописа из области заштите животне средине са ЕУ директивама, затим непровођења прописа, те несагледавања утицаја постојећих прописа на привреду и грађане. Не треба занемарити ни подстицаје, суфинансирање пројеката у области заштите животне средине, уз информисање јавности о коришћењу средстава у овој области. Загађење ваздуха, воде и земљишта, велике количине комуналног и опасног отпада које се одлажу на неадекватне локације, само су један од проблема са којима се сусреће друштво. Посљедњих година у Републици Српској је учињен значајан напредак у рјешавању неких проблема у области животне средине и у стварању претпоставки за њихово рјешавање.

Донесени су или су у процедури усвајања системски прописи у области животне средине, чиме је створен нормативни оквир, усклађен у највећој

мјери са директивама ЕУ. Неопходно је јачати капацитете и повећавати спремност различитих субјеката система заштите животне средине, а важна је и њихова заједничка сарадња у рјешавању нагомиланих проблема.

Потребно је у што скоријем времену у потпуности ускладити све прописе са ЕУ директивама, уз систематичан приступ сагледавању спремности Републике Српске да примијени те акте, и то без оних који могу негативно утицати на привреду и грађане. За донесене прописе потребно је предвидјети прелазни рок да би се привредни субјекти могли прилагодити промјенама. Такође је неопходно систематски пратити примјену постојећих прописа, уз обавезно учешће јавности у свим процедурама у области заштите животне средине, било да је ријеч о доношењу прописа, или о изради стратешких докумената.

Иако је остварен значајан успјех у заштити животне средине, доношење нових закона или измјена постојећих треба да буде међу приоритетним задацима Републике Српске. Нарочито је важно доношење закона о заштити од буке да би се то питање ријешило на адекватан начин. Потребно је хитно интензивирати изградњу санитарних депонија, канализационих и система за отпадне воде и других система ради заштите животне средине (опрема за пречишћавање отпадних гасова, мониторинг и др). Такође, неопходно је стриктно спровођење принципа заштите животне средине на самим изворима загађења према правилу да „трошкове загађења плаћа загађивач“, али и јачање капацитета надлежног министарства и јавних установа задужених за заштиту животне средине.

Литература

- 2000/532/EC: Commission Decision of 3 May 2000 replacing Decision 94/3/EC establishing a list of wastes pursuant to Article 1(a) of Council Directive 75/442/EEC on waste and Council Decision 94/904/EC establishing a list of hazardous waste pursuant to Article 1(4) of Council Directive 91/689/EEC on hazardous waste (notified under document number C(2000) 1147) (2000) OJ L 226, 6.9.2000, pp 3–24. <http://data.europa.eu/eli/dec/2000/532/oj>
- 2006/780/EC: Commission Decision of 13 November 2006 on avoiding double counting of greenhouse gas emission reductions under the Community emissions trading scheme for project activities under the Kyoto Protocol pursuant to Directive 2003/87/EC of the European Parliament and of the Council (notified under document number C(2006) 5362) (2006) OJ L 316, 16.11.2006, pp 12–17. <http://data.europa.eu/eli/dec/2006/780/oj>

- 2008/763/EC: Commission Decision of 29 September 2008 establishing, pursuant to Directive 2006/66/EC of the European Parliament and of the Council, a common methodology for the calculation of annual sales of portable batteries and accumulators to end-users (notified under document number C(2008) 5339) (2008) OJ L 262, 1.10.2008, pp 39–39.
<http://data.europa.eu/eli/dec/2008/763/oj>
- 2009/450/EC: Commission Decision of 8 June 2009 on the detailed interpretation of the aviation activities listed in Annex I to Directive 2003/87/EC of the European Parliament and of the Council (notified under document number C(2009) 4293) (2009) OJ L 149, 12.6.2009, pp 69–72.
<http://data.europa.eu/eli/dec/2009/450/oj>
- Alshuwaikhat HM (2005) Strategic environmental assessment can help solve environmental impact assessment failures in developing countries, *Environ. Impact Assess. Rev.* 25(4):307–317. doi:10.1016/j.eiar.2004.09.003
- Božić J, Ilić P, Ilić S (2020) Noise Levels in the Modern Urban Roundabout. *Indian J. Environ. Prot.* 40(12):1264–1272. Доступно на: www.e-ijeppco.in/december-2020/, Приступљено: 10. децембра 2022
- Божић Ј, Илић П, Стојановић Бјелић Љ (2018) Економски аспекти буке од градског саобраћаја: студија случаја. *EMC REVIEW – Часопис за економију* 8(1):134–149. doi:10.7251/EMC1801134B
- Gašić B, MacLeod M, Klánová J, Scheringer M, Ilić P, Lammel G, Pajović A, Breivik K, Holoubek I, Hungerbühler K (2010) Quantification of sources of PCBs to the atmosphere in urban areas: A comparison of cities in North America, Western Europe and former Yugoslavia, *Environ. Pollut.* 158(10):3230–3235
doi:10.1016/j.envpol.2010.07.011
- Govedar Z, Krstić M (2016) Gajenje šuma posebne namjene. *Univerzitetski udžbenik, Univerzitet u Banjoj Luci, Šumarski fakultet, Banja Luka, str 1–306*
- Govedar Z, Marčeta D, Keren S, Mičić N, Đurić G, Jotanović S, Kondić D, Bosančić B, Pašalić N, Jokanović D, Radun M, Granić G, Jelavić B, Kulišić B, Vorkapić V (2015) Biomasa kao obnovljivi izvor energije. *Univerzitet u Banjoj Luci, Institut za genetičke resurse, Banja Luka, str 1–143*
- Говедар З (2006) Шумски екосистеми у функцији одрживог развоја Босне и Херцеговине. У: Грујић Р (уредник) *Зборник апстраката I Међународни конгрес „Екологија, здравље, рад, спорт“, Удружење Здравље за све*, стр 35–41, 08–11.06.2006. Бања Лука
- Говедар З, Медаревић М, Крстић М, Пржуљ, Н (2023) Адаптивно управљање шумама. У: Говедар З, Матаруга М, Пржуљ Н (уредници) *Одрживи развој и управљање шумским екосистемима. Академија наука и умјетности Републике Српске, Бања Лука, Монографија LI:821–861*
- Decision No 406/2009/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2009 on the effort of Member States to reduce their greenhouse gas emissions to meet the Community's greenhouse gas emission reduction

- commitments up to 2020 (2009) OJ L 140, 5.6.2009, pp 136–148.
<http://data.europa.eu/eli/dec/2009/406/oj>
- Directive (EU) 2016/2284 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2016 on the reduction of national emissions of certain atmospheric pollutants, amending Directive 2003/35/EC and repealing Directive 2001/81/EC (2016) OJ L 344, 17.12.2016, pp 1–31.
<http://data.europa.eu/eli/dir/2016/2284/oj>
- Directive (EU) 2020/2184 of the European Parliament and of the Council of 16 December 2020 on the quality of water intended for human consumption (2020) OJ L 435, 23.12.2020, pp 1–62. <http://data.europa.eu/eli/dir/2020/2184/oj>
- Directive 1999/94/EC of the European Parliament and of the Council of 13 December 1999 relating to the availability of consumer information on fuel economy and CO₂ emissions in respect of the marketing of new passenger cars (1999) OJ L 12, 18.1.2000, pp 16–23. <http://data.europa.eu/eli/dir/1999/94/oj>
- Directive 2000/14/EC of the European Parliament and of the Council of 8 May 2000 on the approximation of the laws of the Member States relating to the noise emission in the environment by equipment for use outdoors (2000) OJ L 162, 3.7.2000, pp 1–78. <http://data.europa.eu/eli/dir/2000/14/oj>
- Directive 2000/53/EC of the European Parliament and of the Council of 18 September 2000 on end-of life vehicles – Commission Statements (2000) OJ L 269, 21.10.2000, pp 34–43. <http://data.europa.eu/eli/dir/2000/53/oj>
- Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water policy (2000) OJ L 327, 22.12.2000, pp 1–73. <http://data.europa.eu/eli/dir/2000/60/oj>
- Directive 2001/42/EC of the European Parliament and of the Council of 27 June 2001 on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment (2001) OJ L 197, 21.7.2001, pp 30–37.
<http://data.europa.eu/eli/dir/2001/42/oj>
- Directive 2002/49/EC of the European Parliament and of the Council of 25 June 2002 relating to the assessment and management of environmental noise – Declaration by the Commission in the Conciliation Committee on the Directive relating to the assessment and management of environmental noise (2002) OJ L 189, 18.7.2002, pp 12–25. <http://data.europa.eu/eli/dir/2002/49/oj>
- Directive 2003/35/EC of the European Parliament and of the Council of 26 May 2003 providing for public participation in respect of the drawing up of certain plans and programmes relating to the environment and amending with regard to public participation and access to justice Council Directives 85/337/EEC and 96/61/EC – Statement by the Commission (2003) OJ L 156, 25.6.2003, pp 17–25. <http://data.europa.eu/eli/dir/2003/35/oj>
- Directive 2003/4/EC of the European Parliament and of the Council of 28 January 2003 on public access to environmental information and repealing Council Directive 90/313/EEC (2003) OJ L 41, 14.2.2003, pp 26–32.
<http://data.europa.eu/eli/dir/2003/4/oj>

- Directive 2004/10/EC of the European Parliament and of the Council of 11 February 2004 on the harmonisation of laws, regulations and administrative provisions relating to the application of the principles of good laboratory practice and the verification of their applications for tests on chemical substances (2004) OJ L 50, 20.2.2004, pp 44–59. <http://data.europa.eu/eli/dir/2004/10/oj>
- Directive 2004/107/EC of the European Parliament and of the Council of 15 December 2004 relating to arsenic, cadmium, mercury, nickel and polycyclic aromatic hydrocarbons in ambient air (2004) OJ L 23, 26.1.2005, pp 3–16. <http://data.europa.eu/eli/dir/2004/107/oj>
- Directive 2004/35/EC of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 on environmental liability with regard to the prevention and remedying of environmental damage (2004) OJ L 143, 30.4.2004, pp 56–75. <http://data.europa.eu/eli/dir/2004/35/oj>
- Directive 2004/42/CE of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 on the limitation of emissions of volatile organic compounds due to the use of organic solvents in certain paints and varnishes and vehicle refinishing products and amending Directive 1999/13/EC (2004) OJ L 143, 30.4.2004, pp 87–96. <http://data.europa.eu/eli/dir/2004/42/oj>
- Directive 2004/9/EC of the European Parliament and of the Council of 11 February 2004 on the inspection and verification of good laboratory practice (GLP) (2004) OJ L 50, 20.2.2004, pp 28–43. <http://data.europa.eu/eli/dir/2004/9/oj>
- Directive 2006/118/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 on the protection of groundwater against pollution and deterioration (2006) OJ L 372, 27.12.2006, pp 19–31. <http://data.europa.eu/eli/dir/2006/118/oj>
- Directive 2006/21/EC of the European Parliament and of the Council of 15 March 2006 on the management of waste from extractive industries and amending Directive 2004/35/EC – Statement by the European Parliament, the Council and the Commission (2006) OJ L 102, 11.4.2006, pp 15–34. <http://data.europa.eu/eli/dir/2006/21/oj>
- Directive 2006/66/EC of the European Parliament and of the Council of 6 September 2006 on batteries and accumulators and waste batteries and accumulators and repealing Directive 91/157/EEC (2006) OJ L 266, 26.9.2006, pp 1–14. <http://data.europa.eu/eli/dir/2006/66/oj>
- Directive 2006/7/EC of the European Parliament and of the Council of 15 February 2006 concerning the management of bathing water quality and repealing Directive 76/160/EEC (2006) OJ L 64, 4.3.2006, pp 37–51. <http://data.europa.eu/eli/dir/2006/7/oj>
- Directive 2007/2/EC of the European Parliament and of the Council of 14 March 2007 establishing an Infrastructure for Spatial Information in the European Community (INSPIRE) (2007) OJ L 108, 25.4.2007, pp 1–14. <http://data.europa.eu/eli/dir/2007/2/oj>

- Directive 2007/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2007 on the assessment and management of flood risks (2007) OJ L 288, 6.11.2007, pp 27–34. <http://data.europa.eu/eli/dir/2007/60/oj>
- Directive 2008/105/EC of the European Parliament and of the Council of 16 December 2008 on environmental quality standards in the field of water policy, amending and subsequently repealing Council Directives 82/176/EEC, 83/513/EEC, 84/156/EEC, 84/491/EEC, 86/280/EEC and amending Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council (2008) OJ L 348, 24.12.2008, pp 84–97. <http://data.europa.eu/eli/dir/2008/105/oj>
- Directive 2008/50/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on ambient air quality and cleaner air for Europe (2008) OJ L 152, 11.6.2008, pp 1–44. <http://data.europa.eu/eli/dir/2008/50/oj>
- Directive 2008/98/EC of the European Parliament and of the Council of 19 November 2008 on waste and repealing certain Directives (2008) OJ L 312, 22.11.2008, pp 3–30. <http://data.europa.eu/eli/dir/2008/98/oj>
- Directive 2008/99/EC of the European Parliament and of the Council of 19 November 2008 on the protection of the environment through criminal law (2008) OJ L 328, 6.12.2008, pp 28–37. <http://data.europa.eu/eli/dir/2008/99/oj>
- Directive 2009/126/EC of the European Parliament and of the Council of 21 October 2009 on Stage II petrol vapour recovery during refuelling of motor vehicles at service stations (2009) OJ L 285, 31.10.2009, pp 36–39. <http://data.europa.eu/eli/dir/2009/126/oj>
- Directive 2009/128/EC of the European Parliament and of the Council of 21 October 2009 establishing a framework for Community action to achieve the sustainable use of pesticides (2009) OJ L 309, 24.11.2009, pp 71–86. <http://data.europa.eu/eli/dir/2009/128/oj>
- Directive 2009/147/EC of the European Parliament and of the Council of 30 November 2009 on the conservation of wild birds (Codified version) (2009) OJ L 20, 26.1.2010, pp 7–25. <http://data.europa.eu/eli/dir/2009/147/oj>
- Directive 2009/29/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2009 amending Directive 2003/87/EC so as to improve and extend the greenhouse gas emission allowance trading scheme of the Community (2009) OJ L 140, 5.6.2009, pp 63–87. <http://data.europa.eu/eli/dir/2009/29/oj>
- Directive 2009/31/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2009 on the geological storage of carbon dioxide and amending Council Directive 85/337/EEC, European Parliament and Council Directives 2000/60/EC, 2001/80/EC, 2004/35/EC, 2006/12/EC, 2008/1/EC and Regulation (EC) No 1013/2006 (2009) OJ L 140, 5.6.2009, pp 114–135. <http://data.europa.eu/eli/dir/2009/31/oj>
- Directive 2009/54/EC of the European Parliament and of the Council of 18 June 2009 on the exploitation and marketing of natural mineral waters (pecast) (2009) OJ L 164, 26.6.2009, pp 45–58. <http://data.europa.eu/eli/dir/2009/54/oj>

- Directive 2010/63/EU of the European Parliament and of the Council of 22 September 2010 on the protection of animals used for scientific purposes (2010) OJ L 276, 20.10.2010, pp 33–79. <http://data.europa.eu/eli/dir/2010/63/oj>
- Directive 2010/75/EU of the European Parliament and of the Council of 24 November 2010 on industrial emissions (integrated pollution prevention and control) (recast) (2010) OJ L 334, 17.12.2010, pp 17–119. <http://data.europa.eu/eli/dir/2010/75/oj>
- Directive 2011/92/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment (codification) (2011) OJ L 26, 28.1.2012, pp 1–21. <http://data.europa.eu/eli/dir/2011/92/oj>
- Directive 2012/18/EU of the European Parliament and of the Council of 4 July 2012 on the control of major-accident hazards involving dangerous substances, amending and subsequently repealing Council Directive 96/82/EC (2012) OJ L 197, 24.7.2012, pp 1–37. <http://data.europa.eu/eli/dir/2012/18/oj>
- Directive 2012/19/EU of the European Parliament and of the Council of 4 July 2012 on waste electrical and electronic equipment (WEEE) (2012) OJ L 197, 24.7.2012, pp 38–71. <http://data.europa.eu/eli/dir/2012/19/oj>
- Directive 2013/30/EU of the European Parliament and of the Council of 12 June 2013 on safety of offshore oil and gas operations and amending Directive 2004/35/EC (2013) OJ L 178, 28.6.2013, pp 66–106. <http://data.europa.eu/eli/dir/2013/30/oj>
- Directive 2014/52/EU of the European Parliament and of the Council of 16 April 2014 amending Directive 2011/92/EU on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment (2014) OJ L 124, 25.4.2014, pp 1–18. <http://data.europa.eu/eli/dir/2014/52/oj>
- Directive 98/70/EC of the European Parliament and of the Council of 13 October 1998 relating to the quality of petrol and diesel fuels and amending Council Directive 93/12/EEC (1998) OJ L 350, 28.12.1998, pp 58–68. <http://data.europa.eu/eli/dir/1998/70/oj>
- Ђуковић Ј, Бојанић В (2000) Аерозагађење – појам, стање, извори, контрола и технолошка рјешења. Институт заштите и екологије, Бања Лука.
- EAS-BIH (2017) Стратегија апроксимације прописа правној стечевини ЕУ у области заштите околиша/животне средине Босне и Херцеговине.
- European Parliament and Council Directive 94/62/EC of 20 December 1994 on packaging and packaging waste (1994) OJ L 365, 31.12.1994, pp 10–23. <http://data.europa.eu/eli/dir/1994/62/oj>
- European Parliament and Council Directive 94/63/EC of 20 December 1994 on the control of volatile organic compound (VOC) emissions resulting from the storage of petrol and its distribution from terminals to service stations (1994) OJ L 365, 31.12.1994, pp 24–33. <http://data.europa.eu/eli/dir/1994/63/oj>
- Живковић Т (2014) О усаглашавању националних прописа у области животне средине са правом Европске уније. Правни записи V(1):197–216

- Закон о биоцидима (Службени гласник Републике Српске, бр. 37/09)
- Закон о заштити ваздуха (Службени гласник Републике Српске, бр. 124/11, 46/17)
- Закон о заштити ваздуха (Службени гласник Републике Српске, бр. 53/02)
- Закон о заштити вода (Службени гласник Републике Српске, бр. 53/02)
- Закон о заштити животне средине (Службени гласник Републике Српске, бр. 53/02)
- Закон о заштити природе (Службени гласник Републике Српске, бр. 20/14)
- Закон о националним парковима (Службени гласник Републике Српске, бр. 75/10)
- Закон о управљању отпадом (Службени гласник Републике Српске, бр. 53/02)
- Закон о управљању отпадом (Службени гласник Републике Српске, бр. 111/13, 106/15, 16/18, 70/20, 63/21 и 65/21)
- Закон о фонду за заштиту животне средине (Службени гласник Републике Српске, бр. 53/02)
- Закон о хемикалијама (Службени гласник Републике Српске, бр. 21/18)
- Ilić P, Farooqi ZUR, Stojanović Bjelić LJ (2021e) Determining, Mapping and Prediction of Noise Pollution. *Indian J. Environ. Prot.* 41(4):379–384. Доступно на: www.e-ijerppo.in/41-4-379-384/, Приступљено: 10. децембра 2022
- Ilić P, Ilić S, Nešković Markić D, Stojanović Bjelić L, Farooqi ZUR, Sole B, Adimalla N (2021a) Source Identification and Ecological Risk of Polycyclic Aromatic Hydrocarbons in Soils and Groundwater. *Ecol. Chem. Eng. S.* 28(3):355–363. doi:10.2478/eces-2021-0024
- Ilić P, Ilić S, Nešković Markić D, Stojanović Bjelić L, Popović Z, Radović B, Mrazovac Kurilić S, Farooqi ZUR, Mehmood T, Mohamed MH, Kouadri S (2022) Ecological Risk of Toxic Metal Contamination in Soil around Coal Mine and Thermal Power Plant. *Pol. J. Environ. Stud.* 31(5):4147–4156. doi:10.15244/pjoes/148071
- Ilić P, Nesković Markić D, Stojanović Bjelić LJ (2018a) Measuring and mapping noise pollution in the City of Banja Luka. *Arch. Tech. Sci.* 18(1):89–96. doi:0.7251/afts.2018.1018.089I
- Ilić P, Nešković Markić D, Stojanović Bjelić LJ (2018) Variation concentration of sulfur dioxide and correlation with meteorological parameters. *Arch. Tech. Sci.* 18(1):81–88. doi:10.7251/afts.2018.1018.081I
- Ilić P, Nešković Markić D, Stojanović Bjelić LJ, Farooqi, ZUR (2021b) Polycyclic Aromatic Hydrocarbons in Different Layers of Soil and Groundwater – Evaluation of Levels of Pollution and Sources of Contamination. *Pol. J. Environ. Stud.* 30(2):1191–1201. doi:10.15244/pjoes/125565
- Ilić P, Nešković Markić D, Šobot Pešić Ž (2018) Analyzing and mapping noise in the city of Banja Luka (Sime Matavulja street). *Bus. Stud.* 10(19–20):47–53. doi:10.7251/POS18047I
- Ilić P, Nišić T, Farooqi ZUR (2021c) Occurrence of Specific Polychlorinated Biphenyls Congeners in an Industrial Zone. *Pol. J. Environ. Stud.* 30(1):635–643. doi:10.15244/pjoes/123607

- Ilić P, Nišić T, Farooqi ZUR (2021d) Polycyclic Aromatic Hydrocarbons Contamination of Soil in an Industrial Zone and Evaluation of Pollution Sources. *Pol. J. Environ. Stud.* 30(1):635–643. doi:10.15244/pjoes/119095
- Ilić P, Nišić T, Ilić S, Stojanović Bjelić LJ (2020) Identifying New ‘Hotspot’ Heavy Metal Contamination in Industrial Zone Soil. *Pol. J. Environ. Stud.* 29(4):2987–2993. doi:10.15244/pjoes/113095
- Ilić P, Popović Z, Gotovac-Atlagić S (2019) Effects of meteorological variables on nitrogen dioxide variation. *Arch. Tech. Sci.* 20(1):65–72. doi:10.7251/afts.2019.1120.065I
- Ilić P, Popović Z, Nešković Markić D (2020) Assessment of meteorological effects and ozone variation in urban area. *Ecol. Chem. Eng. S.* 27(3):373–38. doi:10.2478/eces-2020-0024
- Ilić P, Stojanović Bjelić LJ, Janjuš Z (2018d) Noise Pollution near Health Institutions. *Qual. Life.* 9(1–2):56–63. doi:10.7251/QOL1801056I
- Ilić P, Nesković Markić D, Stojanović Bjelić LJ (2018e) Traffic noise levels in the City of Banja Luka. *Qual. Life.* 9(1–2):20–26. doi:10.7251/QOL1801020I
- Ilić P, Tepić S, Erić Lj (2007) Deponija komunalnog otpada kao izvor загађења i uticaj na ljudsko zdravlje. *Mater. Socio Med.-J. Soc. Soc. Med.-Public Health B&H* 19(1):50–52
- Илић П (2009) Контрола квалитета и истраживање утицаја загађења ваздуха у функцији заштите и унапређења животне средине у Бањој Луци. Докторска дисертација, АЦИМСИ, Универзитет у Новом Саду.
- Илић П (2015) Загађење и контрола квалитета ваздуха у функцији заштите животне средине. Независни универзитет, Бања Лука
- Илић П, Илић С, Јањуш З (2013а) Заштита животне средине у Републици Српској, стање и перспективе, Научно-стручна конференција „Заштита животне средине између науке и праксе – стање и перспективе“, Бања Лука 13. децембар 2013. године, ЈНУ Институт за заштиту и екологију Републике Српске, Бања Лука. Зборник радова, стр 21–39
- Илић П, Илић С, Јањуш З (2013б) Стратешка процјена утицаја на животну средину у Републици Српској, Научно-стручна конференција „Заштита животне средине између науке и праксе – стање и перспективе“, Бања Лука 13. децембар 2013. године, ЈНУ Институт за заштиту и екологију Републике Српске, Бања Лука Зборник радова, стр 197–205
- Илић П, Јањуш З (2008) Процјена квалитета ваздуха са аспекта присуства сумпор-диоксида. Зборник радова, Научно-стручни скуп са међународним учешћем „Савремене технологије за одрживи развој градова“, Бања Лука, 14–15. новембар 2008, Институт заштите, екологије и информатике, Бања Лука, 281–290
- Илић П, Јањуш З, Маркић Нешковић Д (2017) Дневни ниво комуналне буке у урбаном подручју града Бања Лука у зимском периоду. *Актуелности.* 38:9–22. doi:10.7251/АКТ17380091

- Илић П, Јањуш З, Стојановић Љ (2008а) Национална регулатива о квалитету ваздуха у Републици Српској. Други међународни конгрес „Екологија, здравље, рад, спорт”, Бања Лука
- Илић П, Лакић, Н, Тубин Б, Јањуш З (2008б) Праћење сумпор-диоксида на локалитету Центар у Бањој Луци. Други међународни конгрес „Екологија, здравље, рад, спорт”, Бања Лука, Бања Лука
- Илић П, Максимовић Т (2021) Аерозагађење и биодиверзитет. Паневропски универзитет Апеирон, Бања Лука
- Илић П, Марковић С, Рачић М, Јањуш З (2012) Комунална бука и загађење ваздуха у урбаном дијелу Бање Луке. Природно-математички факултет, Бања Лука. Скуп 4(2):19–31 Доступно на: <https://pmf.unibl.org/wp-content/uploads/2022/02/skup42-32-42.pdf>, Приступљено: 10. децембра 2022
- Илић П, Прерадовић Љ, Дејановић Р, Марковић С, Јањуш З (2010) Употреба факторске анализе при мониторингу загађења ваздуха и метеоролошким параметрима, Зборник радова, 54. Конференције за ЕТРАН, Доњи Милановац, РТ5.5:1–4
- Илић С, Митрић В, Скејовић-Хурић Н, Илић П (2013в) Инвентар диоксида и фурана у складу са одредбама Стокхолмске конвенције, Научно-стручна конференција „Заштита животне средине између науке и праксе – стање и перспективе”, Бања Лука 13. децембар 2013. године, ЈНУ Институт за заштиту и екологију Републике Српске, Бања Лука Зборник радова, стр 265–273
- Јањуш З, Богданић Д, Павловић С, Чекрлија С, Илић П (2017а) Генератори буке у општини Котор Варош, Зборник Међународног конгреса о процесној индустрији-Зборник радова 28, 270–276
- Јањуш З, Ђетојевић В, Павловић С, Чекрлија С, Илић П (2017б) Утицај буке саобраћаја на животну средину града Бања Лука. Зборник међународног конгреса о процесној индустрији. Зборник радова, стр 264–269
- Kulshrestha U, Saxena P (Eds.) (2016) *Plant Responses to Air Pollution*. Springer.
- Караџић Д, Љубојевић С, Медаревић М, Михајловић Љ, Тодоровић З, Говедар З (2011) Стратегија развоја шумарства Републике Српске (2011–2021). Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске, Бања Лука, стр 73
- Lammel G, Klánová J, Erić Lj, Ilić P, Kohoutek J, Kovačić I (2011) Sources of organochlorine pesticides in air in an urban Mediterranean environment: Volatilisation from soil. *J. Environ. Monit. (JEM)* 13:3358–3364. doi:10.1039/C1EM10479A
- Lammel G, Klánová J, Ilić P, Kohoutek J, Gašić B, Kovačić I, Lakić N, Radić R (2010a) Polycyclic aromatic hydrocarbons on small spatial and temporal scales – I. Levels and variabilities. *Atmos. Environ.* 44(38):5015–5021. doi:10.1016/j.atmosenv.2010.07.034
- Lammel G, Klánová J, Ilić P, Kohoutek J, Gašić B, Kovačić I, Škrdlíková L (2010b) Polycyclic aromatic hydrocarbons on small spatial and temporal scales – II.

- Mass size distributions and gas-particle partitioning. *Atmos. Environ.* 44(38):5022–5027. doi:10.1016/j.atmosenv.2010.08.001
- Медаревић М, Говедар З, Петровић Н (2023) Стање шумског фонда и планирање у шумарству. У: Говедар З, Матаруга М, Пржуљ Н (уредници) Одрживи развој и управљање шумским екосистемима. Академија наука и умјетности Републике Српске, Бања Лука, Монографија LI:27–68
- Митровић И (2007) Унапређење примене стратешке процене утицаја на животну средину у Србији. *J. Geogr. Inst.* 205(57):347–356. Доступно на: www.gi.sanu.ac.rs/rs/izdanja/zbornik/pdf/057/gijc_zr_57_041_i_mitrovic_srp_eng.pdf, Приступљено: 10. децембра 2022
- Nešković Markić D, Stevanović Čarapina H, Bjelić D, Stojanović Bjelić LJ, Ilić P, Šobot Pešić Ž, Kikanovicz O (2019) Using Material Flow Analysis for Waste Management Planning. *Pol. J. Environ. Stud.* 28(1):255–265. doi:10.15244/pjoes/78621
- Нешковић Маркић Д, Стојановић Бјелић Љ, Илић П (2021) Одрживо управљање отпадом. Паневропски универзитет Апеирон, Бања Лука
- Oljača R, Rodzkin A, Krstić B, Govedar Z (2017) Fiziologija vrba. Univerzitet u Banjoj Luci, Šumarski fakultet, Banja Luka, str 1–146
- Partidário MR (1996) Strategic environmental assessment: Key issues emerging from recent practice, *Environ. Impact Assess. Rev.* 16(1):31–55. doi:10.1016/0195-9255(95)00106-9
- Пајтић Б (2012) Одрживи развој и процена утицаја на животну средину. Зборник радова Правног факултета, Нови Сад, 46(1):409–425. doi:10.5937/zrpfns46-2034
- Правилник о граничним вриједности интензитета буке (Службени гласник Републике Српске, бр. 2/23)
- Правилник о дозвољеним границама интензитета звука и шума (Службени лист СРБиХ, бр. 46/89)
- Програм прилагођавања законодавства Републике Српске са правном тековином ЕУ у области заштите животне средине, 2016
- Radović B, Ilić P, Popović Z, Vuković J, Smiljanić S (2022) Air Quality in the Town of Bijeljina – Trends and Levels of SO₂ and NO₂ Concentrations. *Qual. Life.* 22(1–2):46–57. doi:10.7251/QOL2201046R
- Regulation (EC) No 1005/2009 of the European Parliament and of the Council of 16 September 2009 on substances that deplete the ozone layer (recast) (2009) OJ L 286, 31.10.2009, pp 1–30 <http://data.europa.eu/eli/reg/2009/1005/oj>
- Regulation (EC) No 1013/2006 of the European Parliament and of the Council of 14 June 2006 on shipments of waste OJ L 190, 12.7.2006, pp 1–98. <http://data.europa.eu/eli/reg/2006/1013/oj>
- Regulation (EC) No 1221/2009 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the voluntary participation by organisations in a Community eco-management and audit scheme (EMAS), repealing Regulation (EC) No 761/2001 and Commission Decisions 2001/681/EC and 2006/193/EC (2009) OJ L 342, 22.12.2009, pp 1–45. <http://data.europa.eu/eli/reg/2009/1221/oj>

- Regulation (EC) No 1272/2008 of the European Parliament and of the Council of 16 December 2008 on classification, labelling and packaging of substances and mixtures, amending and repealing Directives 67/548/EEC and 1999/45/EC, and amending Regulation (EC) No 1907/2006 (2008) OJ L 353, 31.12.2008, pp 1–1355. <http://data.europa.eu/eli/reg/2008/1272/oj>
- Regulation (EC) No 166/2006 of the European Parliament and of the Council of 18 January 2006 concerning the establishment of a European Pollutant Release and Transfer Register and amending Council Directives 91/689/EEC and 96/61/EC (2006) OJ L 33, 4.2.2006, pp 1–17. <http://data.europa.eu/eli/reg/2006/166/oj>
- Regulation (EC) No 2150/2002 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2002 on waste statistics (2002) OJ L 332, 9.12.2002, pp 1–36. <http://data.europa.eu/eli/reg/2002/2150/oj>
- Regulation (EC) No 648/2004 of the European Parliament and of the Council of 31 March 2004 on detergents (2004) OJ L 104, 8.4.2004, pp 1–35. <http://data.europa.eu/eli/reg/2004/648/oj>
- Regulation (EC) No 66/2010 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the EU Ecolabel (2010) OJ L 27, 30.1.2010, pp 1–19. <http://data.europa.eu/eli/reg/2010/66/oj>
- Regulation (EC) No 1907/2006 of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 concerning the Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals (REACH), establishing a European Chemicals Agency, amending Directive 1999/45/EC and repealing Council Regulation (EEC) No 793/93 and Commission Regulation (EC) No 1488/94 as well as Council Directive 76/769/EEC and Commission Directives 91/155/EEC, 93/67/EEC, 93/105/EC and 2000/21/EC (2006) OJ L 396, 30.12.2006, pp 1–849. <http://data.europa.eu/eli/reg/2006/1907/oj>
- Regulation (EU) 2018/1139 of the European Parliament and of the Council of 4 July 2018 on common rules in the field of civil aviation and establishing a European Union Aviation Safety Agency, and amending Regulations (EC) No 2111/2005, (EC) No 1008/2008, (EU) No 996/2010, (EU) No 376/2014 and Directives 2014/30/EU and 2014/53/EU of the European Parliament and of the Council, and repealing Regulations (EC) No 552/2004 and (EC) No 216/2008 of the European Parliament and of the Council and Council Regulation (EEC) No 3922/91 (2018) OJ L 212, 22.8.2018, pp 1–122. <http://data.europa.eu/eli/reg/2018/1139/oj>
- Regulation (EU) 2021/783 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2021 establishing a Programme for the Environment and Climate Action (LIFE), and repealing Regulation (EU) No 1293/2013 (2021) OJ L 172, 17.5.2021, pp 53–78. <http://data.europa.eu/eli/reg/2021/783/oj>
- Regulation (EU) No 517/2014 of the European Parliament and of the Council of 16 April 2014 on fluorinated greenhouse gases and repealing Regulation (EC) No 842/2006 (2014) OJ L 150, 20.5.2014, pp 195–230. <http://data.europa.eu/eli/reg/2014/517/oj>

- Regulation (EU) No 528/2012 of the European Parliament and of the Council of 22 May 2012 concerning the making available on the market and use of biocidal products (2012) OJ L 167, 27.6.2012, pp 1–123.
<http://data.europa.eu/eli/reg/2012/528/oj>
- Regulation (EU) No 649/2012 of the European Parliament and of the Council of 4 July 2012 concerning the export and import of hazardous chemicals (recast) (2012) OJ L 201, 27.7.2012, pp 60–106. <http://data.europa.eu/eli/reg/2012/649/oj>
- Радојевић Д (2005) Нова директива Европске уније о одговорности у области заштите животне средине. Међународни проблеми. 57(1–2):177–198.
doi:10.2298/MEDJP0502177R
- Stojanović Bjelić LJ, Nešković Markić D, Ilić P, Farooqi ZUR (2022) Polycyclic Aromatic Hydrocarbons in Soils in Industrial Areas: Concentration and Risks to Humans Health. Pol. J. Environ. Stud. 31(1):595–608. doi:10.15244/pjoes/137785
- Секулић П, Кастори Р, Хаџић В (2003) Заштита земљишта од деградације. Научни институт за ратарство и повртарство, Нови Сад.
- Стевановић Б, Кнежић Л, Чикарић С, Илић-Попов Г, Караман Г, Недовић Б, Тодић Д, Вукасовић В, Вујошевић М, Стојановић Б, Тошовић С, Божовић Б, Мијовић Д, Ангелус Ј, Пантовић М, Стефановић Ђ (2003) Енциклопедија: животна средина и одрживи развој, књига тачних одговора. Еcolibri, Београд, Завод за уџбенике и наставна средства, Српско Сарајево
- Стојановић Бјелић Љ, Илић П, Нешковић Маркић Д, Поповић З (2022) Бука у животној средини: студија случаја термоелектрана. Актуелности. 41:7–18.
doi:10.7251/АКТ2241007S
- Стратегија заштите животне средине Републике Српске за период 2022–2032. године. Министарство за просторно уређење, грађевинарство и екологију, Бања Лука
- Стратегија заштите природе (Службени гласник Републике Српске, бр. 65/11)
- Стратегија интегралног управљања водама (Службени гласник Републике Српске, бр. 17/16)
- Стратегија усклађивања прописа правној стечевини ЕУ у области заштите околиша/животне средине Босне и Херцеговине ЕАС – БиХ, 2017.
- Стратегија хемијске безбједности 2012–2016 (Службени гласник Републике Српске, бр. 49/12)
- Стратегију заштите ваздуха са планом активности управљања квалитетом ваздуха (Службени гласник Републике Српске, бр. 37/11)
- Тодић Д 2012. Стање и перспективе решавања проблема у области животне средине. Доступно на: www.mogucasrbija.rs, Приступљено: 10. децембра 2022
- Trkulja V (2005) Poznavanje pesticida i načina upotrebe – kratki ilustrovani priručnik. The Regional Environmental Center for Central and Eastern Europe i UNDP/GEF Danube Regional Projekt, str 1–24
- Trkulja V (2006) Zaštitna sredstva u poljoprivredi kao izvori zagađenja vode. The Regional Environmental Center i UNDP/GEF Danube Regional Projekt, str 1–20

- Trkulja V, Mitrić S, Čivić H, Karić N, Ostojić I, Mičić N, Đurić G, Cvetković M, Pašalić B, Radović R, Jusović H (2015) Integralana proizvodnja jagodastog voća. JU Poljoprivredni institut Republike Srpske, Banja Luka i Poljoprivredno-prehrambeni fakultet, Sarajevo, str 1–218
- Trkulja V, Ostojić I, Škrbić, R, Herceg N, Petrović D, Kovačević Z (2010) Ambrozija. Društvo za zaštitu bilja u Bosni i Hercegovini, Banja Luka, str 1–194
- Trkulja V, Predić T, Cvijanović T, Tanasić B, Mihić Salapura J, Kremenović Ž, Kovačić Jošić D (2019) Održiva upotreba pesticida, integralna zaštita bilja i uzorkovanja u poljoprivredi – ilustrovani praktični priručnik. JU Poljoprivredni institut Republike Srpske, Banja Luka, str 1–59
- Trkulja V, Predić T, Zavišić N, Simić D, Miladinović Z, Tanasić B, Babić G, Mihić Salapura J, Cvijanović T, Vuković B, Nedić B (2020) Integralna proizvodnja jabučastog voća. JU Poljoprivredni institut Republike Srpske, Banja Luka, str 1–224
- Тркуља В, Пржуљ Н (2020) Стратегије и мјере интегралне заштите биља. У: Јањић В, Пржуљ Н (уредници) Ограничења и изазови у биљној производњи. Академија наука и умјетности Републике Српске, Бања Лука, Монографија LXII, стр 135–222
- Тркуља В, Томић А, Поповић Т, Илићић Р (2023) Утицај климатских промјена на појаву болести и штеточина пољопривредних биљака и шумског дрвећа. У: Трбић Г, Попов Т, Мирјанић Д (уредници) Управљање природним ресурсима у ери климатских промјена. Академија наука и умјетности Републике Српске, Бања Лука, Монографија LIV, стр 477–517
- Ćirišan A, Podračanin Z, Nikolić Bujanović LJ, Mrazovac Kurilić S, Ilić P (2023) Trend Analysis Application on Near Surface SO₂ Concentration Data from 2010 to 2020 in Serbia. *Water Air Soil Pollut.* 234:186. doi:10.1007/s11270-023-06111-3
- Уредба о управљању амбалажом и амбалажним отпадом (Службени гласник Републике Српске, бр, 24/21)
- Уредба о Црвеној листи заштићених врста флоре и фауне Републике Српске (Службени гласник Републике Српске, бр. 124/12)
- Устав Републике Српске (Службени гласник Републике Српске, бр. 21/92, 28/94, 8/96, 13/96, 15/96, 16/96, 21/96, 21/02, 26/02, 30/02, 31/02, 69/02, 31/03, 98/03, 115/05, 117/05)
- Farooqi ZUR, Ahmad I, Zeeshan N, Ilić P, Imran M, Saeed MF (2021) Urban noise assessment and its nonauditory health effects on the residents of Chiniot and Jhang, Punjab, Pakistan. *Environ. Sci. Pollut. Res.* 28(39):54909–54921. doi:10.1007/s11356-021-14340-4
- Farooqi ZUR, Sabir M, Latif J, Aslam Z, Ahmad HR, Ahmad I, Imran M, Ilić P (2020) Assessment of noise pollution and its effects on human health in industrial hub of Pakistan. *Environ. Sci. Pollut. Res.* 27(3):2819–2828. doi:10.1007/s11356-019-07105-7
- Fischer TB (2003) Strategic environmental assessment in post-modern times, *Environ. Impact Assess. Rev.* 23(2):155-170. doi:10.1016/S0195-9255(02)00094-X

- Филиповић Д, Обрадовић Д (2005) Стратешка процена утицаја у просторном планирању – инструмент за утврђивање значаја планских решења за заштиту животне средине и одрживи развој. *Bull. Serb. Geogr. Soc.* 85(2):119–126. Доступно на: gery.gef.bg.ac.rs/handle/123456789/114, Приступљено: 10. децембра 2022
- Commission Directive 2003/40/EC of 16 May 2003 establishing the list, concentration limits and labelling requirements for the constituents of natural mineral waters and the conditions for using ozone-enriched air for the treatment of natural mineral waters and spring waters (2003) OJ L 126, 22.5.2003, pp 34–39. <http://data.europa.eu/eli/dir/2003/40/oj>
- Commission Directive 2009/90/EC of 31 July 2009 laying down, pursuant to Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council, technical specifications for chemical analysis and monitoring of water status (2009) OJ L 201, 1.8.2009, pp 36–38. <http://data.europa.eu/eli/dir/2009/90/oj>
- Commission Implementing Regulation (EU) 2015/2066 of 17 November 2015 establishing, pursuant to Regulation (EU) No 517/2014 of the European Parliament and of the Council, minimum requirements and the conditions for mutual recognition for the certification of natural persons carrying out installation, servicing, maintenance, repair or decommissioning of electrical switchgear containing fluorinated greenhouse gases or recovery of fluorinated greenhouse gases from stationary electrical switchgear (2015) OJ L 301, 18.11.2015, pp 22–27. http://data.europa.eu/eli/reg_impl/2015/2066/oj
- Commission Implementing Regulation (EU) 2015/2067 of 17 November 2015 establishing, pursuant to Regulation (EU) No 517/2014 of the European Parliament and of the Council, minimum requirements and the conditions for mutual recognition for the certification of natural persons as regards stationary refrigeration, air conditioning and heat pump equipment, and refrigeration units of refrigerated trucks and trailers, containing fluorinated greenhouse gases and for the certification of companies as regards stationary refrigeration, air conditioning and heat pump equipment, containing fluorinated greenhouse gases (2015) OJ L 301, 18.11.2015, pp 28–38. http://data.europa.eu/eli/reg_impl/2015/2067/oj
- Commission Regulation (EC) No 1418/2007 of 29 November 2007 concerning the export for recovery of certain waste listed in Annex III or IIIA to Regulation (EC) No 1013/2006 of the European Parliament and of the Council to certain countries to which the OECD Decision on the control of transboundary movements of wastes does not apply (2007) OJ L 316, 4.12.2007, pp 6–52. <http://data.europa.eu/eli/reg/2007/1418/oj>
- Commission Regulation (EEC) No 2010/79 of 13 September 1979 fixing the import levies on milk and milk products (2010) OJ L 232, 14.9.1979, pp 12–14. <http://data.europa.eu/eli/reg/1979/2010/oj>
- Commission Regulation (EU) No 82/2010 of 28 January 2010 amending Regulation (EC) No 748/2009 on the list of aircraft operators which performed an aviation

- activity listed in Annex I to Directive 2003/87/EC on or after 1 January 2006 specifying the administering Member State for each aircraft operator (2010) OJ L 25, 29.1.2010, pp 12–120. <http://data.europa.eu/eli/reg/2010/82/oj>
- Council Directive 1999/22/EC of 29 March 1999 relating to the keeping of wild animals in zoos (1999) OJ L 94, 9.4.1999, pp 24–26. <http://data.europa.eu/eli/dir/1999/22/oj>
- Council Directive 1999/31/EC of 26 April 1999 on the landfill of waste (1999) OJ L 182, 16.7.1999, pp 1–19. <http://data.europa.eu/eli/dir/1999/31/oj>
- Council Directive 70/157/EEC of 6 February 1970 on the approximation of the laws of the Member States relating to the permissible sound level and the exhaust system of motor vehicles (1970) OJ L 42, 23.2.1970, pp 16–20. <http://data.europa.eu/eli/dir/1970/157/oj>
- Council Directive 86/278/EEC of 12 June 1986 on the protection of the environment, and in particular of the soil, when sewage sludge is used in agriculture (1986) OJ L 181, 4.7.1986, pp 6–12. <http://data.europa.eu/eli/dir/1986/278/oj>
- Council Directive 87/217/EEC of 19 March 1987 on the prevention and reduction of environmental pollution by asbestos (1987) OJ L 85, 28.3.1987, pp 40–45. <http://data.europa.eu/eli/dir/1987/217/oj>
- Council Directive 91/271/EEC of 21 May 1991 concerning urban waste-water treatment (1991) OJ L 135, 30.5.1991, pp 40–52. <http://data.europa.eu/eli/dir/1991/271/oj>
- Council Directive 91/676/EEC of 12 December 1991 concerning the protection of waters against pollution caused by nitrates from agricultural sources (1991) OJ L 375, 31.12.1991, pp 1–8. <http://data.europa.eu/eli/dir/1991/676/oj>
- Council Directive 92/43/EEC of 21 May 1992 on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora (1992) OJ L 206, 22.7.1992, pp 7–50. <http://data.europa.eu/eli/dir/1992/43/oj>
- Council Directive 96/59/EC of 16 September 1996 on the disposal of polychlorinated biphenyls and polychlorinated terphenyls (PCB/PCT) (1996) OJ L 243, 24.9.1996, pp 31–35. <http://data.europa.eu/eli/dir/1996/59/oj>
- Council Directive 96/62/EC of 27 September 1996 on ambient air quality assessment and management (1996) OJ L 296, 21.11.1996, pp 55–63. <http://data.europa.eu/eli/dir/1996/62/oj>
- Council Directive 98/83/EC of 3 November 1998 on the quality of water intended for human consumption (1998) OJ L 330, 5.12.1998, pp 32–54. <http://data.europa.eu/eli/dir/1998/83/oj>
- Council Regulation (EC) No 338/97 of 9 December 1996 on the protection of species of wild fauna and flora by regulating trade therein (1996) OJ L 61, 3.3.1997, pp 1–69. <http://data.europa.eu/eli/reg/1997/338/oj>
- Council Regulation (EC) No 440/2008 of 30 May 2008 laying down test methods pursuant to Regulation (EC) No 1907/2006 of the European Parliament and of the Council on the Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals (REACH) (2008) OJ L 142, 31.5.2008, pp 1–739. <http://data.europa.eu/eli/reg/2008/440/oj>

Council Regulation (EEC) No 3254/91 of 4 November 1991 prohibiting the use of leghold traps in the Community and the introduction into the Community of pelts and manufactured goods of certain wild animal species originating in countries which catch them by means of leghold traps or trapping methods which do not meet international humane trapping standards (1991) OJ L 308, 9.11.1991, pp 1–4. <http://data.europa.eu/eli/reg/1991/3254/oj>

Čustović H, Kovačević Z, Tvica M (2013) Ruralna ekologija. Univerzitet u Sarajevu

Environmental protection between pollution, protection and legislation

Predrag Ilić, Zoran Govedar, Vojislav Trkulja

Summary

Environmental pollution is a big problem for all countries of the world, especially developing countries. Pollution is very present in our country and manifests itself through air, water and soil pollution, but also the increased presence of noise, ionizing and non-ionizing radiation in the environment. Environmental protection is an area of great interest for citizens and competent authorities, especially in the perspective of European integration, and represents a major challenge for the authorities of each country. The environment is one of the most important chapters in the negotiations for accession to the European Union (EU). This chapter deals with EU and Republic of Srpska regulations, with an analysis of the situation in various areas of the environment. It is the obligation of Bosnia and Herzegovina and Republic of Srpska to implement the aforementioned regulations into the national legislation. A major problem of environmental management is the implementation and application of regulations due to various factors such as: the state of industrial development, national policy, financial situation, lack of trained personnel and laboratories, etc.

Keywords: Legislation, Republic of Srpska, environment